

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Klára Linartová

**Pražské fontány a vodní nádrže v době
renesance**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Markéta Jarošová, Ph.D.

Praha 2014

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 8. 12. 2014

Klára Linartová

Bibliografická citace

Pražské fontány a vodní nádrže v době renesance: Bakalářská práce: Klára Linartová; vedoucí práce Ph. Dr. Markéta Jarošová, Ph.D.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá pražskými renesančními fontánami, kašnami a studnami. V úvodu práce je pozornost zaměřena na význam a charakter vodního systému v Praze, především v části Pražského hradu, Malé Strany a Starého Města, kde se dochovaly nejvýznamnější památky, které jsou předmětem této práce. Stěžejním obsahem práce je pak formální a ikonografické zhodnocení jednotlivých fontán, kašen, studen a ostatních vodních nádrží. Pozornost je soustředěna na okolnosti jejich vzniku, na změny, kterým sledované památky podlehly v průběhu času, včetně jejich následných úprav, druhotných umístěních a především pak na formu uměleckého ztvárnění a ikonografický rozbor. Závěr práce je věnován typologickému srovnání s dalšími významnými památkami v českých souvislostech. Práce je strukturována jako katalog významných renesančních fontán a kašen v Praze v době renesance s přihlédnutím k jejich typologii.

Abstract

The bachelor thesis deals with the Renaissance fountains and wells, in Prague. The introduction is focused on the importance and nature of the water system in Prague, mainly in the Prague Castle, Lesser Town and the Old Town, where the most important monuments, which are the subject of this work, are preserved. The main content of the work is formal and iconographic assessment of individual fountains, wells and other water reservoirs. There is a focus on the circumstances of the origin, on the changes the observed sights went through over time, including any subsequent modifications, secondary placements and it is focused particularly on the form of artistic design and iconographic analysis. The conclusion is dedicated to a typological comparison with other major monuments in the Czech context. The thesis is structured as a catalogue of important Renaissance fountains in Prague during the Renaissance with regard to their typology.

Klíčová slova

fontána, kašna, studna, vodní systém, Praha, renesance

Keywords

fountain, fountains, wells, water systems, Prague, Renaissance

Počet znaků (včetně mezer): 74 941

Poděkování

Poděkování za pomoc při vypracování této práce patří především PhDr. Markétě Jarošové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, návrhy a námítky. Děkuji též své rodině za podporu.

Obsah

Obsah.....	6
Úvod.....	7
Přehled pramenů a literatury	9
1. Historie Pražského vodovodu	13
1.1. Území Prahy.....	13
1.2. Zásobování Prahy vodou	13
1.2.1. První veřejný vodovod na Novém Městě.....	14
1.2.2. Zásobování vodou na Novém Městě.....	14
1.2.3. Veřejný vodovod na Starém Městě	15
1.2.4. Zásobování vodou Malé Strany	16
2. Krocínova kašna	18
2.1. Funkce kašny	18
2.2. Historie kašny	18
2.3. Popis kašny	21
2.4. Porovnání s kašnami v Čechách.	23
3. Studna s renesanční mříží.....	24
3.1. Historie Studny	24
3.2. Popis studny.....	25
3.3. Porovnání mříží v Čechách.....	25
4. Zpívající fontána v královské zahradě	27
4.1. Historie fontány	27
4.2. Popis zpívající fontány	31
4.2.2. Restaurování fontány	33
4.3. Porovnání s fontánami v Čechách.	34
5. Fontána Venuše s Amorem	35
5.1. Historie	35
5.2. Popis Fontány	36
5.3. Porovnání v Čechách.....	37
6. Kašna v Opatské zahradě	38
6.1. Popis kašny	38
6.2. Porovnání s kašnou v Čechách	38
7. Vodní nádrže na dvorech domů	39
7.1. Kašna s chrličem.....	39
7.2. Kašna v domě U zlatého prstenu	40
7.3. Kašna se Supem.....	40
7.4. Studna v domě U beránka.....	41
7.5. Nádrž ve dvoře na Novém Městě	41
Závěr	42
Obrazová příloha	43
Seznam vyobrazení	69
Seznam literatury	76

Úvod

Základním elementem práce, která hovoří o kašnách, studnách a fontánách, je voda. Voda jako základ života. Životodárný zdroj přírody, na který neustále spoléháme, a který nám připadá dnes v Evropě tak samozřejmý. A právě kvůli potřebě vody získali lidé k vodě úctu. Díky každodennímu používání vody dokázali naši předkové vynalézt a postavit spoustu úžasných a důmyslných staveb, které nejen slouží jako zdroj životodárné tekutiny, ale také jako síla a pohon k další výrobě a práci.

První záznam, kde se dočteme o původu vody, je obsažen v Bibli. V knize Gen 1, 6 – 10 se praví „I řekl Bůh: „Buď klenba uprostřed vod a odděluj vody od vod!“ Učinil klenbu a oddělil vody pod klenbou od vod nad klenbou. A stalo se tak. Klenbu nazval Bůh nebem. Byl večer a bylo jitro, den druhý. I řekl Bůh: „Nahromadíte se vody pod nebem na jedno místo a ukažte souš!“ A stalo se tak. Souš nazval Bůh zemí a nahromaděné vody nazval moři. Viděl, že je to dobré.“

Z křesťanské tradice můžeme připomenout českého svätce svätého Jana Nepomuckého, patrona loďařů, vorařů a mlynářů. Při příležitosti jeho svätku. 16. května, zdobili lidé kašny a studny květy a zelení. Vodáci nasazovali do kašen trubice, aby voda tryskala vzhůru, jako tomu bývá na fontánách.¹

Pro praktickou i estetickou funkci vody byl postaven celý vodní systém a s ním stavby k dekoraci zahrad a k osvěžení v horkých letních dnech. Je úžasné, jak lidé dokázali pramen vody zkrotit a důmyslně s ním naložit. Jak se umělci nechali inspirovat vodou a navrhovali krásné vodní stavby a řemeslníci je dokázali mistrně realizovat a jak se stavitelé prakticky přizpůsobovali městským domům a studnám v nich, na dvorech, nebo náměstích.

¹ LEDERER/UXA, 2004, 9.

Budeme-li porovnávat italské renesanční prostředí s českým renesančním prostředím, najdeme jisté odlišnosti. Italští sochaři měli možnost čerpat z antických staveb a navazovat na ně. U nás se sochaři dostali k antice velmi málo. Přesto porovnáme-li italské fontány s českými vodními stavbami, je zde patrná jistá podobnost a návaznost. Krásným příkladem italských fontán je Neptunova fontána v Bologni od Giambologna z roku 1593, nádherně a bohatě zdobená s mnoha postavami. Ještě působivější fontána se nachází ve Florencii, stojí na Piazza della Signoria, jejímž autorem je Bartolomeo Ammannati. Dominuje jí postava Neptuna. Naproti tomu české prostředí je skromnější na množství postav či velikost fontán, ale přesto nás překvapí svou krásou a jemností.

Cílem práce je zhodnocení pražských kašen a studní renesančního období. V některých případech vedla ke stavbě kašen těžká cesta a mnohé z dochovaných památek měly spletitý osud. Většinu z nich můžeme navštívit na jejich původním místě, ale jsou i takové, které měly velmi složitou historii, jako například Krocínova kašna na Staroměstském náměstí. Dále bude v práci poukázáno na uměleckou i funkční hodnotu kašen a studní. Nebude chybět porovnávání s uměleckými díly jiných období. Závěr se práce věnuje nádržím, které byly pro naše předky žijící v pražských ulicích velmi důležitým zdrojem vody.

Přehled pramenů a literatury

Pražské renesanční kašny, fontány, studny a vodní nádrže, jsou součástí města již dlouhá staletí. Byly zhotovovány v městské zástavbě pro jejich funkční potřebu, ale také pro ozdobu náměstí a ryneků. Fontány nalezneme také jako ozdobu zahrad nebo dvorů. Jejich historie a vznik není vždy úplně jasný. Některé renesanční kašny nebo studny jsou sice tak známé, že o nich najdeme zmínku v každé přehledové literatuře, avšak je velmi mnoho takových, na které bylo zapomenuto.

Město bez vody není živé a obyvatelné, proto v historii došlo k vývoji a vzniku vodního systému. Vznikem a historií vodních systémů na území Prahy se zabývá kniha *Pražský vodovod, historie a současnost, výstavba a výhled* z roku 1973, jejímž autorem je Jaroslav Buchtík.² Dále se o tomto tématu dočteme v publikaci *Klenot města, historický vývoj pražského vodárenství*, z roku 1997 od Jaroslava Jáška.³ Kanalizaci se věnuje Václav Cílek⁴ v knize *Podzemní Praha*, z roku 2008.

Dříve než se dostaneme k vodním dílům, podíváme se na město jako takové. Je třeba podotknout, že k Praze a jejím dějinám toho bylo napsáno velmi mnoho, proto je poněkud nelehké vybrat zásadní literaturu. Zvolila jsem publikace, které souvisí s urbanizmem města. V díle *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*, z přelomu roku 1903 a 1904 od Františka Rutha,⁵ se dočteme o různých budovách, které zde stávaly, nebo stále stojí a současně nám sděluje stručnou historii těchto budov. Podobná je publikace pod názvem *Umělecké památky Prahy* z roku 1996 od Pavla Vlčka⁶, kde se též podrobně zabývá různými budovami v Praze. V těchto knihách se dozvíme dostatečné množství informací, které se týkají města a historie jednotlivých objektů. Autoři Zdeněk Wirth⁷ v roce 1991 a Kateřina Bečková⁸ v roce 1998 se podíleli na zpracování dvou dílů ze série knih *Zmizelá Praha*. Věnují se zde jen domům, které byly zbořeny, aby uvolnily místo novému rozvoji města. Je škoda, že se z jejich děl nedozvíme více informací ke změně urbanismu anebo ke zmizelým kašnám.

² BUCHTÍK 1973.

³ JÁSEK 1997.

⁴ CÍLEK/KOTRBA/MAJER 2008.

⁵ RUTH 1903/1904.

⁶ VLČEK 1996.

⁷ WINTER 1991.

⁸ BEČKOVÁ 1998.

Budeme-li se věnovat kašnám ve městě, začneme u díla *Kašny, fontány a vodní díla české a moravské renesance* z roku 1973 od Jarmily Krčálové.⁹ Autorka se věnuje jen výhradně renesančním dílům a porovnává určité objekty. Mnohem zajímavější je kniha od pražského archiváře Antonína Ederera¹⁰ z roku 2004 *Pražské kašny a fontány*, podávající svědectví o kašnách, fontánách, studních, pumpách, pramenech, pítkách i studánkách, které existovaly či existují na území hlavního města Prahy.¹¹ Zcela určitě je potřeba zmínit webový portál *www.prazskekasny.net*,¹² který je velmi potěšující. Jeho autor Pavel Dvořák se snaží o vytvoření foto atlasu s popisem všech existujících vodních prvků v Praze.¹³

Dále je literaturu k tématu možné rozdělit podle dané kašny nebo nádrže. Prvním zástupcem je kašna Krocínova, která je dnes situována v Lapidáriu Národního muzea, a k níž se vyjadřuje starší publikace *Lapidarium národního muzea* z roku 1958 od Vladimíra Denksteina.¹⁴ Kniha je spíše zaměřena na celou expozici a její vývoj. Nicméně se také věnuje Krocínově kašně. Když se zaměříme na historii kašny, měli bychom připomenout publikaci *Staroměstský rynek v Praze* z roku 1908 od Teigeho a Heraina.¹⁵ Dále se historií zabývá článek *Krocínova Kašna*, z roku 1932 od Františka Harlesa¹⁶ v listech Národní politiky. Kolem roku 1862 vznikl nápad pro obnovu Krocínovy kašny, kterou se zabývá Václav Sixta¹⁷ v článku z roku 1915, *Kašna Krocínova* v Národní politice a Karel Guth¹⁸ v příspěvku *Krocínova kašna* také v Národní politice v roce 1915. V tomto období šedesátých let 19. století, zachytil Ferdinand Mikovec¹⁹ popisem kašnu těsně, než byla rozebrána v díle *Starožitnosti a Památky země České*, z roku 1865. Poslední kdo se Krocínovou kašnou zabývá je Kateřina Bečková²⁰ ve svém článku *Krocínova kašna 1986-2012 aneb jak snadné je ničit a nnesnadné obnovovat* ve Sborníku národního muzea v Praze z roku 2012.

⁹ KRČÁLOVÁ 1973.

¹⁰ EDERER/UXA 2004.

¹¹ EDERER/UXA 2004.

¹² <http://www.prazskekasny.net>

¹³ <http://www.prazskekasny.net/>, vyhledáno 15. 5. 2014.

¹⁴ DENKSTEIN / DROBNÁ / KYBALOVÁ 1958.

¹⁵ TEIGE / HERAIN 1908.

¹⁶ HARLAS 1932.

¹⁷ SIXTA 1915.

¹⁸ GUTH 1915.

¹⁹ MIKOVEC 1865.

²⁰ BEČKOVÁ 2012.

Další památkou je studna s mříží na Malém náměstí. Je o ní zmínka u Ederera v knize *Pražské kašny a fontány* a Jarmily Krčalové v díle *Kašny, fontány a vodní díla české a moravské renesance*. Nejdůležitějším zdrojem byl článek *Mřížová kašna na Malém náměstí* v publikaci *Výtvarné práce*, jejímž autorem je Jan Herain. Důkladně se věnuje řemeslu i zpracování mříže na kašně. V poslední řadě nás zaujme Ivan Prokop Muchka s třetím svazkem vytvořeným pro velkou výstavu deset století architektury s názvem *Architektura renesanční*.²¹

Jiná fontána zdobí královskou zahradu Pražského hradu. O zahradě mluví obsáhlé dílo Olgy Bašeové²² *Pražské zahrady*, z roku 1991, nebo také Božena Pacáková²³ *Pražské zahrady a parky*, z roku 2000. Obě publikace se více věnují spíše zelené okrase.

Nejslavnější z vodních zahradních staveb je Zpívající fontána v Královské zahradě na Pražském hradě. K ní existuje mnoho článků odborných i populárně naučných. Velmi zajímavou práci z roku 1905 napsal Jan Herain²⁴ s názvem *Bronzová fontána v královské zahradě na hradě pražském*.²⁵ Mnohem později v roce 2002 napsal Viktor Procházka²⁶ článek *Zpívající fontána v Královské zahradě*.²⁷ Je potěšující, že toto novější dílo se zabývá i restaurováním a rozbořem vody, která ničí fontánu.

Další velmi obdivované dílo je fontána Venuše s Amorem ve Valdštejnské zahradě, která byla odvezena do Švédska, ale nakonec se dostala zpět do Prahy. Zabývají se tím opět Antonín Ederer²⁸ v knize *Pražské kašny a fontány*, z roku 2004 a Olga Baštová²⁹ v díle *Pražské zahrady* z roku 1991, ale především již Karel Chytil³⁰ ve studii *Pražská Venušina fontána*, z roku 1902.

Jako poslední z uvedených zahradních fontán je kašna v Opatské zahradě, která je součástí Strahovského komplexu Královské kanonie premonstrátů na Strahově.

²¹ MUCHKA 2001.

²² BAŠEOVÁ 1991.

²³ PACÁKOVÁ/HOŠŤÁLKOVÁ 2000.

²⁴ HERAIN 1905.

²⁵ V časopise *Výtvarné práce*.

²⁶ PROCHÁZKA 2002.

²⁷ V časopise *Pražský hrad*.

²⁸ EDERER/UXA 2004.

²⁹ BAŠEOVÁ 1991.

³⁰ CHYTIL 1902.

Věnuje se jí Antonín Ederer³¹ ve své knize z roku 2004 *Pražské kašny a fontány*. Protože je kašna v Opatské zahradě, věnuje se jí i dílo *Pražské zahrady* od Olgy Bašeové.³² Dále pak se ještě okrajově kašnou zabývají Ivan Maňásek a Jiří T. Kotlík³³ v článku z roku 1987 *Strahovská zahrada*.³⁴

V poslední části se práce věnuje vodním nádržím ve dvorech městských domů. Jelikož budovy po staletí vždy patřily nějakému majiteli, není lehké získat a najít informace o kašnách v areálu těchto budov. Vlastníci a obyvatelé domů se příliš nestarali o výtvarnou úroveň kašen, až na pár výjimek, kde se nám dochovaly krásné kamenné skvosty.

Vodním nádržím ve dvorech se literatura zapomněla věnovat, přesto Antonín Ederer³⁵ skvosty dvorů popisuje ve své knize *Pražské Kašny a fontány*, z roku 2004. Dále pak Pavel Vlček³⁶ ve čtyřech dílech *Umělecké Památky Prahy*, z roku 1996. Pro doplnění můžeme uvést internetový zdroj www.prazskekasny.net. Nesmíme zapomenout na práci od Zikmunda Reacha, který vytvořil třídílný soubor fotografií všech vodních děl v Praze. Sbírku vytvořil v roce 1900 a zachycuje některé nádrže v jiné pozici, než jsou dnes.

³¹ EDERER/UXA 2004.

³² BAŠEOVÁ 1991.

³³ MAŇÁSEK/KOTLÍK 1987.

³⁴ V časopise Portál XII. Č. 31.

³⁵ EDERER/UXA 2004.

³⁶ VLČEK 1996.

1. Historie Pražského vodovodu

1.1. Území Prahy

Praha vznikala na důležité křižovatce starověkých obchodních cest, které spojovaly jižní, severní, západní a východní země Evropy. Mimo brod přes Vltavu byl dostatek místa pro utáboření výprav, dostatek pastvy a vody pro zvířata na nivách u řeky. Byl zde také dostatek čisté vody v nehlubokých studních ve vltavských náplavách.³⁷

1.2. Zásobování Prahy vodou

Veřejné zásobování vodou v Praze, ve Starém Městě, Menším Městě Pražském a na Hradčanech, mělo samostatný vývoj. Pražské obce dostaly statut města a vlastní samosprávu až za vlády krále Václava I. (1230–1253). Tehdejší Praha na straně dnešního Starého Města byla ohraničena Vltavou a hradbami.³⁸ Obyvatelé Prahy získávali poměrně snadno pitnou vodu ze studní ve štěrkových vltavských náplavách. Studny zpevňovali kamennou obezdívkou a někdy dokonce i haťovými skružemi. Pokud voda nestačila, byla vodkami,³⁹ rozvážena vltavská voda po městě a prodávána nebo navážena do obecních kašen. Protože nejvíc vody odebírali pivovarníci, patřili spolu s vodáky do jednoho cechu. Vodu z řeky odebírali buď přímo, nebo vahadlem s okovem někdy šlapacími koly. Vodu odváželi v sudech. Do šlechtických a měšťanských domů nedaleko Vltavy přiváděli vodu žlabem.[1]⁴⁰

³⁷ BUCHTIK, 1973, 5.

³⁸ Hradby stály přibližně v dnešních ulicích Národní třída, Na příkopě a Revoluční.

³⁹ Vodky byly povozy s vodou.

⁴⁰ BUCHTIK, 1973, 6,7.

1.2.1. První veřejný vodovod na Novém Městě

K velkému pokroku ve veřejném zásobování vodou došlo při založení Nového Města⁴¹ Karlem IV. v roce 1348. Území Nového Města je výše položeno než Staré Město, a proto bylo složitější získat pitnou vodu. Nároky nových obyvatel a řemeslníků⁴² na spotřebu vody byly velmi vysoké. Aby si řemeslníci nestěžovali na horší podmínky v Novém Městě, postavili kvůli nim samospádový gravitační vodovod⁴³ z pramene v místech dnešní ulice Na Rybníčku. Vodu přivedli i do kašen na Dobyčím trhu⁴⁴ a na Koňském⁴⁵ trhu.⁴⁶

1.2.2. Zásobování vodou na Novém Městě

Ve městě však přibývalo obyvatel a zvětšovala se potřeba vody. Nedostatek vody přinutilo novoměstské, aby postavili vlastní vodárnu na Vltavě u Šítkovského jezu na způsob Staroměstské vodárny.[2] Dali ji do provozu roku 1495. Dnes nejsou přesnější představy o tom, jak vypadala tato vodárna, protože i s věží, pravděpodobně dřevěnou, brzy po dokončení roku 1501 celá vyhořela. Vodárnu neprodleně opravili. Budovu pro čerpadla postavili jen z trámů a proutí a zamazali hlínou.[3] Takto vydržela až do roku 1588, kdy byla opět zničena požárem.⁴⁷

Vodárna sloužila až do roku 1648, kdy byla vážně poškozena švédským vojskem za třicetileté války. Vodárnu a věž opravili do tří let. O opravě byl na věži vytesán nápis, který se dochoval dodnes.⁴⁸

Opravená věž vytrvala další staletí. Strojní zařízení bylo v provozu až do roku 1913, kdy byla vodárna zrušena a nahrazena vodou z Káraného. Vodárenská věž se zachovala a stojí těsně u budovy Mánes.⁴⁹

⁴¹Nové Město bylo ohraničeno hradbami vedoucími v místech Těšnova, sadů J. Vrchlického a Sokolské třídy.

⁴² Podle dobových záznamů z roku 1419 bylo v obou pražských městech kolem 150 pivovarů a dále pak sladovny, koželuzny a valchy.

⁴³ Byl postaven podle vzoru vyšehradského vodovodu.

⁴⁴ Dnes Karlovo náměstí.

⁴⁵ Dnešní Václavské náměstí.

⁴⁶ BUCHTÍK, 1973, 7.

⁴⁷ BUCHTÍK, 1973, 9.

⁴⁸ BUCHTÍK, 1973, 10.

⁴⁹ BUCHTÍK, 1973, 10.

1.2.3. Veřejný vodovod na Starém Městě

Starému Městu rozvážená vltavská voda přestávala stačit, proto musela nastoupit mechanická síla. Mechanické čerpadlo používali horníci k odvodnění dolů již od 13. století. Čerpadla poháněla voda, popřípadě důlní koníci. Nejdříve se používalo řetězové čerpadlo, později pístové. Řetězové čerpadlo bylo složeno ze dvou svislých dřevěných trub, jimiž procházel nekonečný řetěz. Jednou troubou se voda vytlačovala nahoru, druhá byla pro vracející se řetěz. Řetěz poháněla nahoře i dole kola s palci, na něž se přenášela síla z vodního kola. Nádrž vodojemu byla nahoře ve věži. První věž byla ze dřeva, později z kamene. Aby voda nezamrzala, udržovali v zimě na dně věže oheň. Právě ten býval častou příčinou požárů u dřevěných věží. Vodojem byl vždy kovový, nejdřív z oloveného pláště, později měděný. I potrubí uložené ve věži bylo z kovu, z mědi, bronzu a v pozdější době i z litiny.⁵⁰

Na počátku 16. století byla nahrazena podávací řetězová čerpadla výhodnějšími pístovými [4][5]⁵¹, jež vytvořil kovolijec a dělolijec Tomáš Jaroš⁵² roku 1551. Císař Ferdinand I. jemu udělil 22. září 1551 privilegium na důvtipnou myšlenku, která se týkala zlepšeného odvodňování dolů, ale bylo možno ji využít i pro vodárny. Dosavadní kožené klapky vyměnil Tomáš Jaroš za kovové a tím vodárníkům ulehčil i zrychlil výměnu opravovaných klapek. Původně byly válce pístových čerpadel z mědi a olova, později z bronzu.⁵³

Podobným úpravám jako Staroměstská vodárna byly podrobeny všechny tehdejší pražské vodárny. Vodárny dodávaly vodu ve dne a v noci i tak na rozhraní 17. a 18. století konšelé Starého Města už mohli povolovat vodovodní přípojky i v jednotlivých domech či palácích. Vody bylo dost, a proto se jí dostalo každému, kdo o ni žádal.[6][7] Později však voda nestačila, hlavně do veřejných kašen. Začátkem 19. století se tento stav natolik zhoršil, že páni radní museli konečně rozhodnout o nápravě. Proto roku 1835 došlo k důkladné rekonstrukci Staroměstské vodárny podle návrhu ředitele Pražského stavovského technického učiliště Františka Josefa

⁵⁰ BUCHTÍK, 1973, 7,9.

⁵¹ Konvař byl později císař.

<http://www.cin-sklo.cz/cin-sklo/1-HISTORIE-PASIRSTVI>,
vyhledáno 29. 3. 2014.

⁵² Tomáš Jaroš, tvůrce zpívající fontány v Královské zahradě.

⁵³ BUCHTÍK, 1973, 9.

Gerstnera. Po této rekonstrukci sloužila vodárna až do roku 1880, kdy byla vodovodní síť Starého Města připojena na vodojem na Karlově. Strojovna byla zbourána a věž stojí dodnes na Novotného lávce u Karlových lázní. [8][9].⁵⁴

1.2.4. Zásobování vodou Malé Strany

Nejméně příznivé podmínky pro zásobování vodou měla Malá Strana. Úzký nížinný pruh podél řeky mohl být pohodlně zásoben vodou studnami v říčních náplavách nebo vodou z Vltavy. Výš položená území měla malou naději na vodu ze studní, protože geologický útvar břidlic je skoupý na vodu. Uspokojivé řešení mohla nabídnout jen voda z řeky.⁵⁵

Teprve roku 1483 povolilo město pekaři Janu Petržílkovi z Malé Strany postavit mlýn na místě spáleného mlýna před Újezdskou branou. Malostranští se s ním dohodli roku 1502, že jim ponechá jedno vodní kolo a místo pro stavbu vodárny a že za roční úplatu bude zařízení vodárny obsluhovat a opravovat a současně bude udržovat v dobrém stavu i vodovodní řady. Byla postavena vodárna s věží, ze které se voda samospádem dostala až na Malostranské náměstí. Vodárna sloužila šedesát let. [10]⁵⁶

Roku 1562 začala stavba nové vodárny. Věž byla z cihel a tesaného kamene. Zásobní potrubí z věže vyvedli na břeh zvláštním kanálem. Předtím spojení mezi věží ve vodě Vltavy a blízkým nábřežím vedlo venkovním potrubím, které v zimě zamrzalo. Nové řešení vedlo potrubí níž, pod dnem Vltavy do břehu a napojilo se na potrubí uložené na zemi, čímž bylo chráněno proti zamrznutí.⁵⁷

Roku 1648 byla věž za třicetileté války tak poškozená švédskými vojsky, že musela být přes veškerou snahu o opravu zbourána a postavena nová. V této podobě zůstala vodárna až do roku 1840, kdy ji vybavili třetím vodním strojem o dvou čerpadlech. Zrušili ji až roku 1880, kdy její vodovodní síť připojili na vodárnu

⁵⁴ BUCHTÍK, 1973, 9.

⁵⁵ BUCHTÍK, 1973, 13,14.

⁵⁶ BUCHTÍK, 1973, 14.

⁵⁷ BUCHTÍK, 1973, 14.

v Podolí. Věž je zachována dodnes a stojí na smíchovské straně v Nábřežní ulici u předmostí Jiráskova mostu.⁵⁸

⁵⁸ BUCHTÍK, 1973, 14, 15.

2. Krocínova kašna

Krocínova Kašna stála v Praze na Staroměstském náměstí.[11] Dnes se její větší část nalézá v Lapidáriu Národního muzea. Byla stavěna v letech 1590–1591⁵⁹ a dokončena byla v roce 1594 nebo 1596.⁶⁰ Pravidelný autor návrhu je Alexandr Colin.⁶¹ Objednavatel byl Purkmistr Starého Města Václav Krocín z Drahojle.⁶² Název nese podle pražského primátora Václava Krocína z Drahojle, který zastával úřad v letech 1584 až 1605.⁶³ Pravidelný autor provedení je kameník Jindřich Beránek.⁶⁴

2.1. Funkce kašny

Krocínova kašna byla postavena na Staroměstském náměstí. Nedaleko stojí studna na Malém náměstí, ale kašna byla napájena ze Staroměstské vodárny. Byla vystavěna především pro obyvatele Starého Města, kteří sem chodívali pro vodu, proto k ní byla přidána ještě jedna nádrž pro usnadnění nabírání vody. Byla v provozu od roku 1594 nebo 1596,⁶⁵ jak je vytesáno na kašně.

2.2. Historie kašny

Město kašnu příliš neudržovalo, jak stárla a její stav se postupně zhoršoval a u kamene docházelo k zvětvování. Roku 1614 voda crčela ven jinudy, než měla.⁶⁶ Pravidelná údržba byla zanedbaná a to i z neklidné pobělohorské doby což vedlo

⁵⁹ KOŘAN 1989, 126.

⁶⁰ KRČALOVÁ 1973, 532.

⁶¹ Narozen kolem roku 1526 v Mechelen, zemřel kolem roku 1612 v Innsbrucku.
<http://dia.ktf.cuni.cz/synopsis/83-colin-alexander>, vyhledáno 29. 5. 2014.

⁶² Václav Krocín (asi 1532 – †23. 12. 1605), pražský měšťan a od roku 1584 primátor Starého Města pražského. V roce 1587 byl povýšen císařem Rudolfem II. do vladyckého a v roce 1594 do rytířského stavu. Roku 1590 byl na sněmu zvolen nejvyšším berníkem.
http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=49353&s_lang=2&detail=1&title=Kroc%EDn%20z%20Drahojle, vyhledáno 29. 5. 2014.

⁶³ TEIGE/HERAIN 1908, 228–242.

⁶⁴ KRČALOVÁ 1973, 532, KRČALOVÁ 1973, 532.

⁶⁵ KOŘAN 1989, 126.

⁶⁶ TEIGE/HERAIN 1908, 228–242.

k tomu, že v roce 1790 kašna neudržela už žádnou vodu.⁶⁷ V roce 1796 kašnou již neproudila voda vůbec, protože přívod vody měl nízký spád a potrubí bylo zaneseno. V letech 1837–39 vypracoval purkmistr Petr rytíř ze Sporschilů návrh na opravu technických problémů kašny včetně sochařského vyspravení, ale kvůli velkým finančním nákladům k ní nikdy nedošlo.[12][13]⁶⁸ V roce 1853 upozorňoval profesor Jan Erazim Vocel městskou radu na její velkou historickou hodnotu a doporučil, aby byla obnovena, ale rada s kašnou nic neudělala. O tři roky později se městská rada k problematice kašny vrátila. Profesor Jan Erazim Vocel doporučil kašnu rozebrat a přemístit na vhodnější místo na Staroměstském náměstí, kde bude silnější proud z vodárny. Proti přemístění se nekompromisně vyjádřila 11. ledna 1854 vídeňská ústřední komise, která vyslovila názor, že takto významné dílo musí být zachováno na místě, pro něž bylo komponováno.⁶⁹ Od počátku roku 1856 byly opět intenzivně hledány způsoby, jak kašnu co nejlevněji opravit a zprovoznit.[14] Náklady byly vyčíslené, ale sborem obecních starších shledány nepřijatelně vysokými. Další naděje přišla v lednu roku 1862 s návrhem od českého politika a toho času i pražského obecního staršího Františka Augusta Braunera⁷⁰, aby byla kolem kašny zřízena ochranná mříž.⁷¹

Dne 23. května 1862 rozhodla městská rada o využití materiálu z Krocínovy kašny pro vybudování vodotrysku v městském parku na hradbách před kavárnou Bohemia⁷² v Praze. Velmi nešetrné rozebírání začalo dne 28. května. Profesor Jan Erazim Vocel proti tomuto rozhodnutí protestoval u místodržitelství, které připomnělo pražské městské radě, že došlo k porušení zákonů a nařídilo kašnu obnovit podle možností na vhodném místě. Městská rada se odvolala k ministerstvu, které potvrdilo rozebrání kašny jako porušení zákonů, ale z praktických důvodů netrvalo na obnově.⁷³ O tom jak nešetrně byl verdikt vykonán a jak nepietně bylo naloženo se součástími kašny, svědčí glosa od Ferdinanda Břetislava Mikovce v časopise Lumír z roku 1862.⁷⁴

⁶⁷ TEIGE/HERAIN 1908, 228–242.

⁶⁸ BEČKOVÁ 2012, 146, 147.

⁶⁹ TEIGE/HERAIN 1908, 228–235, BEČKOVÁ 2012, 147.

⁷⁰ František August Brauner 1810–1880, byl český právník a politik.

⁷¹ BEČKOVÁ 2012, 147.

⁷² BEČKOVÁ 2012, 147.

⁷³ TEIGE/HERAIN 1908, 228–235.

⁷⁴ BEČKOVÁ 2012, 147.

Části Krocínovy kašny měly neradostný osud. O tom, zda vůbec byly některé z nich použity pro kašnu před kavárnou Bohemia na hradbách, nejsou žádné zprávy. Materiál z kašny byl postupně odvážen. Sochy ze středního piliře a několik kusů z obvodového obkladu se díky iniciativě Umělecké besedy zachovalo pro Národní muzeum. Městský znak byl sejmut a umístěn nad bránu tehdy vybudované plynárny na Žižkově.[15]⁷⁵ Zaslouhou Umělecké besedy byly některé kusy zachráněny a předány do sbírek zemského muzea.⁷⁶ Kolem roku 1870 se obě monumentální vertikální části kašny, tedy erbovní sloup s Neptunem a plasticky bohatě zdobená střední podnož s horní nádrží nacházely na dvoře zemského muzea v bývalém Nostickém paláci Na Příkopě. Zbylé kusy byly použity jako pouhý stavební materiál při stavbě základů žižkovské plynárny. V souvislosti s přemístěním Národního muzea do nové budovy na Václavském náměstí, byly zachráněné kusy kašny předány do lapidária městského muzea, které mělo v té době své sbírky umístěny v kostele sv. Václava na Zderaze.⁷⁷

V roce 1882 byla budova kavárenského pavilonu dána k dispozici městskému muzeu, které bylo slavnostně otevřeno veřejnosti v květnu roku 1883.⁷⁸ Součástí expozice byla sochařská torza ze zbouraných pražských památek včetně částí kašny.⁷⁹

Po roce 1905 se stalo torzo Krocínovy kašny součástí první expozice Lapidária Národního Muzea na pražském Výstavišti.

Středoškolský profesor Václav Sixta chtěl znovu zrodit a obnovit Krocínovu kašnu v roce 1915. Pro tento záměr získal sochaře Bohuslava Vlčka, který byl myšlenkou natolik nadšen, že zhotovil desetinový model kašny.[16][17]⁸⁰ Jejich společný návrh nebyl nikdy realizován a odborná veřejnost návrh velmi kritizovala. K jejich návrhu se vyjádřil Karel Guthe: „Nemáme-li kašnu v tom rozsahu, jako byla v roce 1862, nebo aspoň největší část její zachování, takže by sestavení její nečinilo zvláštních obtíží, pak nelze o Krocínově kašně vůbec mluvit. Ba nelze mluvit ani o kopii, poněvadž neexistuje originál.“⁸¹

⁷⁵ TEIGE/HERAIN 1908, 228–235.

⁷⁶ HERAIN 1929, 505.

⁷⁷ HARLAS 1932.

⁷⁸ <http://www.muzeumprahy.cz/648-hlavni-budova-muzea>, vyhledáno 19. 7. 2014.

⁷⁹ BEČKOVÁ 2012, 147.

⁸⁰ SIXTA 1915, 9.

⁸¹ GUTH 1915, 6

V roce 1932 byla bourána žižkovská plynárna. František Xaver Harlas, tehdejší ředitel městského muzea, dohlédl na to, aby byly základy opatrně rozebírány a pozůstatky kašny vyhledány. Dokonce měl k tomu plán, na němž údajně sám architekt Antonín Wiehl zakreslil, kde všude byly fragmenty zazděny, a jako uvědomělý člen kuratoria městského muzea jej v tomto ústavu i deponoval.⁸²

Vyzvednutí fragmentů ze zbořené žižkovské plynárny však nebylo jediným zdrojem prvků Krocínovy kašny ve sbírkách muzea. František X. Harlas uvádí, že již dříve byly od jednotlivců vykupovány úlomky kašny včetně hlav figur, které si pravděpodobně při jejím živelném bourání v roce 1862 či nestřeženém uložení fragmentů u Nové brány odnesli na památku.⁸³ Na jedné z hlaviček, které se takto do muzea dostaly, byla nalezena i signatura LW s letopočtem 1596. Tímto způsobem se do sbírek Muzea hlavního města Prahy dostaly hlavičky dvou figur ze středního pilíře, a to květy a plody bohatě zdobená ženská hlava Pomona či Ceres⁸⁴, která je dnes vystavena ve stálé expozici renesance v hlavní budově muzea Na Poříčí, a dále mužská hlava Vulkána či Jupitera⁸⁵ s knírem.⁸⁶

Současným domovem Krocínovy kašny je stále Lapidárium Národního muzea na pražském Výstavišti v Holešovicích. Nalezneme jí ve třetím sále stálé expozice. Zde je vystavené torzo kašny, které je sestaveno tak, aby si návštěvník mohl udělat obraz, jak byla kašna rozsáhlá a která část se dochovala.

2.3. Popis kašny

Kašna je vytvořena z červeného sliveneckého mramoru, který se těžil v lomu Cikánka u Slivence⁸⁷ v Praze 5. Mramor se zde těžil od 14. století a těží se stále. Slivenecký mramor byl použit například v chrámu sv. Víta, kde je z něho zhotovena část dlažby a některé náhrobky a oltáře. Dále pak náhrobek Tycho de Brahe

⁸² HARLA 1932.

⁸³ HARLA 1932.

⁸⁴ Inv. č. H 019 304.

⁸⁵ Inv. č. H 014 098.

⁸⁶ BEČKOVÁ 2012, 148.

⁸⁷ Nyní Radotín.

v Týnském chrámu. V dalších staletích se lom velmi využíval zvláště pro stavbu a výzdobu pražských barokních kostelů.⁸⁸

Krocínova kašna se skládá z dvanáctiboké nádrže, středového sloupu s tryskami a krajního sloupu.[18] Kamenné desky nádrže jsou spojeny sruženými pilastry, mezi nimiž je vždy ženská postava. Vrchní okraj je spojen konzolovou římsou. Ve dvanácti polích jsou vyobrazeny znamení zvěrokruhu, které jsou zasazeny do ornamentálního rámu na desce.[19] Čelní pole je tvořeno sruženými pilastry, mezi kterými je vyobrazení erbu primátora Václava Krocína z Drahobejle, který je v oválném rámu, jehož drží lev. Po obou stranách erbu a pod ním jsou mořské panny. Vrchní okraj tohoto pole nelemuje konzolová římsa, ale renesanční delfini. Pod čelní částí byla dřevěná nebo mramorová kád' pro nabírání vody. Nad čelním polem je postaven kamenný nástavec. Z venkovní části je vyobrazen znak Starého Města, na němž stojí dva lvi držící korunu. Z vnitřní strany je socha sv. Václav se štítem. Na vrcholu jsou dva delfini se zapletenými ocasy, jeden má otočenou hlavu ven a druhý dovnitř. Na nich sedí obkročmo Neptun⁸⁹ s trojzubcem.[20]⁹⁰

Střed kašny tvoří sloup chrlící vodu.[21] Spodní část představují čtyři nahé lidské postavy, jedná se o Neptuna,⁹¹ Tellura,⁹² Jupitera⁹³ a Minervu.⁹⁴ Mísovitá nádoba s vodomety nad hlavami těchto postav zdobí čtyři tritoni a čtyři pitvorné hlavy, které plivaly vodu z úst do kašny.[22][23] Nad nimi je mramorový nástavec s akantovými listy, který nese závěr kašny. Vrchol zdobí mannequin,⁹⁵ který byl v minulosti nahrazen dvouhlavým orlem z plechu. Na jedné straně byl vymalován Český znak a na druhé písmena⁹⁶ C. VI.[24]⁹⁷

V roce 2012 vyšel článek na portálu idnes.cz, který se věnuje obnově Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí a možná i obnově Krocínovy kašny. Primátor Bohuslav Svoboda uvedl, že celková cena rekonstrukce kašny je

⁸⁸ RYBAŘÍK 1992, 102–103.

⁸⁹ Neptun je bůh moře.

⁹⁰ MIKOVEC 1865, 61-64.

⁹¹ Neptun je bůh moře.

⁹² Tellura je bohyně země.

⁹³ Jupiter je nejvyšší Řecký bůh.

⁹⁴ Minerva je bohyně moudrosti a řemesel.

⁹⁵ Model lidské postavy.

⁹⁶ Znamená iniciálu Karla VI.

⁹⁷ MIKOVEC 1865, 61-64.

odhadnuta na 15 až 30 milionů korun. Město výhledově nemá na tak drahý plán peníze, takže je to spíše téma budoucnosti.⁹⁸

2.4. Porovnání s kašnami v Čechách.

Hledáme-li kašny podobné nebo snad inspirované kašnou Krocínovou, najdeme jistou podobu v Třeboni. Zde se nachází kamenná desetiboká kašna z roku 1569. Celá nádrž stojí na třístupňovém podiu. Ve středu kašny je umístěn sloup s chrlícími hlavami a vrcholem obelisku. [25] Další podobu bychom našli v Litoměřicích, kde se na náměstí nachází osmiboká kašna z roku 1569. Ta má ve svém středu sloup s pěti rybami, které chrlí vodu a ocasy drží talíř, ze kterého padá voda do nádrže. [26]⁹⁹

V závěru musíme podotknout, že tak krásná a tak nádherně zhotovená kašna, jako kašna Krocínova, nemá v českých zemích obdoby. K naší velké škodě z ní zbylo jen torzo, ale i to nám poslouží k vytvoření jisté představy o tak velkolepém díle.

⁹⁸http://praha.idnes.cz/na-staromestske-namesti-v-praze-se-vrati-mariansky-sloup-mozna-i-kasna-1mo-/praha-zpravy.aspx?c=A120512_1777133_praha-zpravy_sfo, vyhledáno 12. 8. 2014.

⁹⁹ KRČALOVÁ 1973, 531.

3. Studna s renesanční mříží

Studna se nalézá v severní části Malého náměstí Starého Města pražského, které bylo součástí Velkého tržiště.[27]¹⁰⁰ Původně gotická studna byla upravena v roce 1560. Autorem mříže je pravděpodobně Jörg Schmidhammer, nebo někdo z jeho okruhu. Do dnešní podoby jí upravil Jindřich Dufée v letech 1876 až 1878.¹⁰¹ Studna sloužila k pumpování vody pro obyvatele Starého Města.

3.1. Historie Studny

Historie studny s mříží na Malém náměstí sahá do středověku. Jedná se o nejstarší dochovanou kašnu na Starém Městě. Kašna byla upravena kolem roku 1560 do dnešní podoby a čerpací zařízení fungovalo do 90. let 20. století. Studna je 12 metrů hluboká.

Z hygienických, technických i finančních důvodů byla na počátku 21. století připojena přímo na vodovodní řad. Průtok vody je řízen elektronickými uzávěry s programovatelnými časovači.¹⁰²

Jelikož není žádný dokument o autoru renesanční mříže kašny, naskytne se nám možnost se jen domnívat, kdo jím byl. Zajímavé je porovnat kašnu na Malém náměstí s pracemi Jörga Schmidhammera, hlavně s jeho mříží kolem královské hrobky v chrámu sv. Víta. Řešení vrcholu štítových nástavců rozvíjí ornamentální styl právě tak příbuzný jako v chrámu sv. Víta. V každém případě se zdá vzájemný vztah obou prací možným a nabízí se domněnka, že Jörg Schmidhammer¹⁰³ nebyl asi vzdálen vzniku této mříže a nemá-li na ní aktivního podílu on sám, aspoň vznikla pod jeho vlivem.[28]¹⁰⁴

¹⁰⁰ Dnes s názvem Staroměstské náměstí.

¹⁰¹ EDERER/UXA 2004, 156.

¹⁰² http://www.prazskekasny.net/kasna.php?strana_id=23, vyhledáno 12. 8. 2014.

¹⁰³ Jörg Schmidhammer, jenž proslul hlavně, jako tvůrce obdivovaných rozměrných mříží kolem mausolea císaře Maxmiliána I. ve dvorním kostele v Innsbrucku.

¹⁰⁴ HERAIN, 1905, 280.

3.2. Popis studny

Kašna, spíše studna se nachází v severní části Malého náměstí. Na nízkém válcovém soklu nepatrné profilace z růžového mramoru, ke kterému přiléhají dvě malé nádrže, je postavena šestiboká konstrukce přecházející oslím obloukem do špice s koulí. Na ní stojí ještě figura lva vystřižená z plechu. Jednotlivé pilířky vrcholí podobně pojatými postavičkami andílků. To, že rozdíl mezi kruhovou základnou a šestibokým útvarem nevnímáme jako rušivý, je dáno invenční bohatostí mříže vykované z prutů kruhového profilu, na rozdíl od čtvercových profilů mříží následující epochy. Její stáří ovšem potvrzuje i letopočet 1560, který je tvořen z jednotlivých číslic, takže existuje teoreticky i možnost, že mříž je z roku 1590. V obou případech jde o velmi ojedinělý případ renesanční mříže dochované v exteriéru.[29][30]¹⁰⁵

3.3. Porovnání mříží v Čechách

Inspirace mříží studny na Malém náměstí se objevuje v Čechách a dokonce i na Moravě. O pět let mladší mříž najdeme na studni jindřichohradeckého zámku. Tam byl roku 1559 vybudován vodovod a o tři roky později prohloubena stará studna, na níž Hans Ebner z Norimberku postavil possement¹⁰⁶ a roku 1565 hradečtí kováři a zámečníci vyrobili mřížový koš. Dnes máme možnost velmi zdobnou mříž na zámku vidět.[31]¹⁰⁷

Mřížovou klec mívala i kašna poděbradská, která byla dílem dvorního mistra zámečníka Matesa Handschuha, jemuž byla zadána i mřížová klec k studni zámku v Pardubicích.¹⁰⁸

Jedna z dochovaných mříží se nalézá na zámecké studni v moravské Brtnici. Šestiboká studna je umístěna na nádvoří. Její poškozené kamenné roubení nese

¹⁰⁵ MUCHKA 2001, 80.

¹⁰⁶ Z francouzštiny – ozdoba.

¹⁰⁷ KRČALOVÁ 1973, 530.

¹⁰⁸ KRČALOVÁ 1973, 530.

šest štíhlých pilířků, na kterých se vznáší křehká jednoduchá mřížová stříška zakončená kytkou.[32][33]¹⁰⁹

¹⁰⁹ KRČALOVÁ 1973, 530.

4. Zpívající fontána v královské zahradě

Fontána se nachází severně od Pražského hradu za Jelením příkopem v Královské zahradě, která byla vybudována roku 1534 Ferdinandem I. Habsburským. Král postupně vykoupil starší vinice za roklí potoka Brusnice a začal budovat zahradu. Její současná podoba navazuje na anglickou úpravu z poloviny 19. století, nicméně obsahuje i prvky z dob renesance¹¹⁰ a baroka.¹¹¹

Návrhy a výstavba fontány proběhla mezi lety 1562 až 1568, a konečné práce a zapojení fontány do provozu bylo datováno k roku 1574.[34] Autor návrhu fontány je Francesco Terzio, který vytvořil voskový model a obraz. Zhotovení a odlití provedl Tomáš Jaroš, který roku 1570 umírá a jeho práci přebírá Volf Holprucker, ten ji sestaví a uvede do provozu. Objednavatelem fontány byl český král Ferdinand I. Habsburský.¹¹²

Funkce fontány je zcela dekorativní. Má za úkol zkrášlovat zahradu a osvěžovat vzduch v horkých letních dnech. Použitým materiálem je bronz, slitina z mědi a cínu. Díky tomuto materiálu získala fontána název zpívající, jelikož se při dopadu vody rozezní.¹¹³

4.1. Historie fontány

Základní složkou každé fontány je voda, proto byl zřízen vodovod pro hrad i pro zahradu. Král Ferdinand I. chtěl vystavět kašnu v zahradě. Na králův rozkaz zhotovil roku 1562 dvorský malíř Francesco Terzio obraz a voskový model fontány, která měla být postavena v zahradě před letohrádkem, jehož stavba byla roku 1560 dokončena.¹¹⁴

¹¹⁰ Renesanční část zahrady je giardinetto u Královského letohrádku. Giardinetto je ozdobná renesanční zahrádka, zvlášť a drobněji členěná. BLAŽÍČEK 1980, 71.

¹¹¹ Barokní prvky najdeme v ornamentálních květinových záhonech.
<https://www.hrad.cz/cs/prazsky-hrad/turisticky-rozcestnik/zahrady-prazskeho-hradu.shtml#a1>
vyhledáno 12. 8. 2014.4

¹¹² Ferdinand I. Habsburský by německý král, římský císař, český a uherský král (od roku 1526) a rakouský arcivévoda.

¹¹³ BLAŽÍČEK 1980, 34.

¹¹⁴ HERAIN 1905, 2.

V nepřítomnosti králově dohlížel na stavbu letohrádku a budování zahrady jeho syn arcivévoda Ferdinand, té doby místodržící v Čechách. Ten nařizuje dopisem ze dne 9. prosince 1562, psaném na Křivoklátě, královskému puškaři a dělolijsi Tomáši Jarošovi, rodem z Brna, aby došel na pražský hrad k Francescovi Terziovi, prohlédl si u něho model fontány a podle modelu aby učinil rozpočet. Kolik kovu bude potřeba na ulití kašny, kolik lipového dříví na zhotovení dřevěného modelu k lití kašny a kolik vosku na jemné výtvarné části modelu, které měl dodat dvorský řezbář Hanuš Peisser.¹¹⁵

Tomáš Jaroš připravil rozpočet a předložil ho králi. Dne 23. února roku 1563 píše král z Innsbrucku svému synovi, že Tomáš Jaroš dle předloženého rozpočtu bude potřebovat 50 centů¹¹⁶ mědi, 12 centů cínu, a dále požaduje za každý ulitý cent 28 rýnských. Jarošovu nabídku dal král prozkoumat svému dvorskému slévači v Innsbrucku, Řehoři Löffelerovi, který tou dobou lil bronzové sochy panovníků pro dvorský kostel v Innsbrucku. Löffeler tvrdil, že by kašnu zhotovil za stejnou cenu, jako Jaroš, ale žádal ještě příplatek na stravu a čas strávený v Praze při práci.¹¹⁷

V druhém dopisu pro arcivévodu Tomáš Jaroš požaduje, že bude potřebovat 50 centů mědi a 12 centů cínu, avšak ulitá kašna bude vážit pouze 50 centů, protože 12 centů kovu bude ztraceno v žáru při slévání, tím pádem by jeho práce stála 28 zlatých za cent. Z těchto důvodů žádá o zálohu ve výši 700 zlatých, aby mohl svou práci začít. Vysvětluje, že musí splatit vosk i modelování řezbářovo a mít zálohu na svou práci a zaplacení pomocníků, které platí ze svého. Kdyby se dílo nezdařilo, musel by pořídit nové a to na svoje náklady.¹¹⁸

¹¹⁵ HERAIN 1905, 2.

¹¹⁶ 1 cent = 61,724 kilogramů.

¹¹⁷ HERAIN 1905, 2.

¹¹⁸ HERAIN 1905, 3, 4.

Král Ferdinand I. nebyl spokojen s požadavky Tomáše Jaroše ve výši 28 zlatých od centu, přišel mu přehnaně vysoký, proto napsal Řehoři Löfflerovi do Innsbrucku. Chtěl vědět, zda by přeci nezhotovil lití levněji. Řehoř Löffler vše důkladně promyslel a nabídl králi nižší cenu, která činila 22 zlatých za cent hotové práce, a to bez příplatků na stravu. Dopisem z 5. dubna roku 1563 zpravil král o této ceně svého syna v Praze. Píše mu, aby zadal Tomášovi Jarošovi lití kašny, přijme-li 22 zlatých od centu, jak požaduje Řehoř Löffler. Se sléváním se má začít hned, aby práce byla hotová před koncem roku 1563.¹¹⁹

Tomáš Jaroš přistoupil na tyto podmínky a práci přijal. Staral se pak, aby mu česká komora dodala měď a cín, protože materiál neplatil ze svého.¹²⁰

V zimě roku 1563 se ptal král, zda práce pokročily se sléváním fontány, bylo mu řečeno, že ještě práce nebyla začatá. V dopise ze dne 14. listopadu 1563 píše z Prešpurku arcivévodovi do Prahy, aby sdělil Tomášovi Jarošovi královskou nelibost nad současným stavem práce. Důvodem nepokročení práce byl nedostatek mědi a cínu.¹²¹

Dne 24. července 1564 zemřel král Ferdinand I. ve Vídni. Kvůli této události práce stále nepokračovala, ale také pro nedostatek financí v české komoře. Za nově zvoleného krále Maxmiliána II. se práce neposunuly, avšak připomněl se autor návrhu Francesco Terzio a požadoval zaplacení za návrh kašny. Díky králi Maxmilianovi II. získal vyplacení 455 kop grošů míšenských od české komory za návrh a model fontány pro královskou zahradu a další práce u dvora.¹²²

¹¹⁹ HERAIN 1905, 4.

¹²⁰ HERAIN 1905, 4.

¹²¹ HERAIN 1905, 4.

¹²² HERAIN 1905, 4.

Dne 7. prosince 1568 sděluje Tomáš Jaroš české komoře, že je hotov s modelováním a sléváním fontány. Žádá, aby byla jeho práce zkontrolována a získal zapláceno za několikaletou práci. Jeho práci přišel zkontrolovat Jakub Riedlinger s písařem Volfem Hochem, dne 13. prosince roku 1568. Kontrola byla provedena vážením jednotlivých kusů fontány. Celková váha fontány činila 91 centů a 46 liber.¹²³ Komise poznamenala, že fontána je zcela hotová a připravena k postavení v zahradě.¹²⁴

Nyní už zbývalo zhotovit měděné a olověné potrubí pro vodovod od rybníka¹²⁵ v západní části zahrady za dnešní jízdárnou. K tomu nedošlo, jelikož Tomáš Jaroš upřednostnil jiné zakázky z Uher, do kterých musel na rozkaz císaře Maxmiliána II. odjet, aby sléval děla pro císařské vojsko.¹²⁶

Dne 1. června roku 1570¹²⁷ píše císař Maxmilian II. do Prahy české komoře, že po úmrtí Tomáše Jaroše se uvolnilo místo královského puškaře a dělolijce na hradě pražském.¹²⁸

Císař Maxmilián II. vydává 12. května roku 1571 nařízení české komoře, aby nový královský puškař Volf Hofprucker zhotovil vodovodní potrubí v královské zahradě. Díky účtům od Vola Hofpruckera české komoře víme, že od 20. dubna roku 1571 byla započatá montáž bronzové fontány v královské zahradě. Práce byly dokončeny na podzim roku 1571.¹²⁹

¹²³ HERAIN 1905, 6. Tomáš Jaroš měl ve svém rozpočtu ulít kašnu o váze 50 centů, ve skutečnosti vážila skoro dvakrát více.

¹²⁴ HERAIN 1905,4, 6.

¹²⁵ <http://www.praguecityline.cz/prazske-pamatky/prazsky-hrad-produkcni-zahrady>, vyhledáno 29.3.2014. Rudolfův rybník, který založil císař Rudolf II. Sloužil jako požární nádrž a byly zde vysazeny ryby a hnízdilo zde vodní ptactvo.

¹²⁶ HERAIN 1905, 6.

¹²⁷ HERAIN 1905, 6. Tomáš Jaroš pravděpodobně zemřel mezi 14. březnem až 1. červnem roku 1570.

¹²⁸ HERAIN 1905, 6.

¹²⁹ HERAIN 1905, 6.

Předtím než byla fontána převezena ze slévárny, proběhla zkouška, zda fungují vodotrysky. Vše dopadlo dobře, a proto byla fontána převezena do královské zahrady a trvale umístěna v královské zahradě poblíž Belvederu. Byl postaven kamenný základ a na něj umístěna a smontována fontána. Poté bylo položeno potrubí od rybníka až ke kašně, ale také do skleníků, nádrží atd. Teprve na zimu roku 1574 byly vodomety fontány uvedeny v činnost.¹³⁰

4.2. Popis zpívající fontány

Fontána před Letohrádkem královny Anny v královské zahradě na Pražském hradě stojí na pískovcové podestě, pod níž je vybudován klenutý prostor, s přístupem od jihu dlouhou úzkou štolou z terasy nad fíkovnou. Touto chodbou jsou přivedeny potřebné sítě.[35]¹³¹

Masivní podstavec kašny v podobě tří mystických postav faunů podpírajících rozměrnou mísu stojí na kruhovém platu, zdobeném po obvodě listovím. Největší částí fontány je spodní mísa o průměru 250cm¹³². Mísa je po odvodu zdobena podobně jako zvony. V tomto případě jde o pás střídajících se maskaronů s palmetami. Spodní část je členěna do tvaru mušle. Vnitřní plocha mísy je hladká, aby dopad vody vytvářel zvonivý zvuk. Přepad udržuje nízkou hladinu vody, která odtéká trubkou v dutém těle soklu do kanalizace.¹³³

Dřík fontány nesoucí horní mísu je značně vysoký a mírně užší než spodní. Je zdoben čtyřmi postavami a to dvojicí stojících atlantů podpírajících prstenec dříku a dvojicí klečících faunů nesoucích na ramenou jelínky, kteří plivou vodu. Prstenec zdobí zvířecí lebky bizonů a hlavy muflonů se zatočenými parohy a mezi nimi jsou provlečeny listové girlandy. Z úst hlav tryská voda, která dopadá do spodní mísy. Menší prstenec nad ním nese maskarony s girlandami. Sem již přitéká voda ke čtyřem tryskám měděnými trubkami dutým tělem fontány z prostoru pod ní.[36]

¹³⁰ HERAIN 1905, 8.

¹³¹ PROCHÁZKA 2002, 8.

¹³² HERAIN 1905, 6. Velká mísa váží 27 centů a 36 liber.

¹³³ PROCHÁZKA 2002, 8.

Horní mísa je menší a je již nad horizontem pozorovatele, proto je na spodní straně mísy bohatší výzdoba. Čtyři putti, tváříci se unaveně z nesení horní mísy, drží s rozpaženýma rukama stuhu ovíjející maskarony. Zdobná girlanda je zavěšena za krkem každého chlapce a vede k maskaronům. Voda z této mísy odtéká osmi tryskami, které určují výšku hladiny. Pramínky ze všech zmiňovaných trysek dopadají na stěny poloprázdné spodní mísy, kterou rozeznívají.¹³⁴

Vrcholovým prvkem fontány je plastika dudáčka s rybou u nohou na válcovitém podstavci. Dudáček stojí a jednu nohu má pokrčenou, aby se mu lépe držel měch. Do měchu fouká a z trubky nevychází zvuk ale voda. Stejně tak vystřikuje voda z ryby a padá do vrchní mísy. Nad hlavou dudáčka měla možná být umístěna ještě dvouhlavá orlice. Nicméně o tomto se můžeme jen domnívat. Nachází se na perokresbě Vavřince Kříčky, kterou najdeme v publikaci od Jana Heraina *Ze staré Prahy II.*¹³⁵

Velký význam v novodobé historii fontány měla nová úprava části přírodního parku, Královské zahrady při Královském letohrádku. V roce 1938 bylo na základě archivních materiálů podle návrhu architekta Pavla Janáka a zahradního odborníka Otokara Fierlingera upraveno giardinetto,¹³⁶ v jehož středu stojí právě Zpívající fontána.[37]¹³⁷

Blížící se druhá světová válka si vynutila bezpečné opatření u různých významných památek. Byla mezi nimi i Zpívající fontána. Alespoň dudáček a horní mísa byly sejmuty a uloženy do suterénu letohrádku.¹³⁸

¹³⁴ PROCHÁZKA 2002, 8, 9.

¹³⁵ PROCHÁZKA 2002, 9.

¹³⁶ BLAŽÍČEK 1980, 71. Giardinetto je ozdobná renesanční zahrádka, zvláště a podrobně členěná.

¹³⁷ PROCHÁZKA 2002, 9.

¹³⁸ PROCHÁZKA 2002, 9.

4.2.2. Restaurování fontány

V posledních desetiletích je fontáně věnována stálá pozornost a to hlavně kvůli vodě, která nemá vhodné složení a způsobuje narůstání usazenin na všech plochách, které s protékající a odstříkující vodou přicházejí do styku. Po opakovaném čištění bylo nutné zřídit cirkulaci upravované vody. V roce 1969 provedla chemicko-technologická laboratoř SÚPPOP¹³⁹ rozbor vody, v následujícím roce byla zavedena cirkulace vody a řadu let spolehlivě fungovala. Kromě toho ve stejném roce na základě poruchy plastiky dudáčka navrhla odborná komise po opravě pořídit její kopii a originál uložit ve sbírkách Pražského hradu. Od té doby byl originál dudáčka vystaven v expozici renesančního umění v Prašné věži na Pražském hradě. Dnes uvidíme dudáčka při navštívení stálé expozice Příběh pražského hradu na Pražském hradě.¹⁴⁰

Také v následujících letech se povrch fontány pravidelně čistil a konzervoval. Stále větší pozornost vyžadovala horní mísa, která má ve vnitřní ploše řadu vadných míst již od dob vzniku. Proto se v roce 1982 přikročilo k vyvločkování horní mísy měděným plechem. Také byly odstraněny usazeniny z ploch fontány.¹⁴¹

V roce 1999 doporučilo oddělení uměleckých sbírek provést opět rozbor vody a nově zpracovat cirkulaci vody pro Zpívající fontánu, která pomáhá průtoku a méně se zanáší usazeninami. V roce 2001 bylo zařízení zhotoveno¹⁴² a dále probíhalo celkové restaurování fontány. Fontánu bylo nutno částečně rozebrat. U porouchaného dudáčka musel být obnoven svár na přírubě. Nutná byla rovněž oprava vnitřní plochy mísy. Po provedení rentgenů a dalších průzkumů hmoty mísy byla nejhorší místa ošetřena plombováním z vnitřní i vnější strany. Ostatní plocha je ošetřena cizelérsky¹⁴³ a proti vnikání vody do trhlinek a pórů plocha opatřena nátěrem. Práce probíhaly téměř po celý rok a fontána se vrátila na své místo na jaře roku 2002.¹⁴⁴

¹³⁹ Státní ústav památkové péče a ochrany přírody.

¹⁴⁰ PROCHÁZKA 2002, 9, 10.

¹⁴¹ PROCHÁZKA 2002, 10.

¹⁴² PROCHÁZKA 2002, 10.

¹⁴³ Retušování odlitého uměleckého díla.

¹⁴⁴ PROCHÁZKA 2002, 10.

4.3. Porovnání s fontánami v Čechách.

Budeme-li hledat podobnou fontánu nebo podobné prvky v českých zemích, měli bychom se zastavit ještě jednou v Královské zahradě u kašny od sochaře Jana Jiřího Bendla z roku 1670. Fontánu najdeme v zahradě na západním okraji poblíž Velké míčovny. Fontána představuje dvě mísy nad sebou spojené dříkem a na vrcholu je bojující Herkules s Kerberem. Kašna není odlita ale vytesána. Spodní mísa a kompozice kašny je podobná Zpívající fontáně.[38]

Z doby renesanční výstavby zámku v Náměšti nad Oslavou nalezneme na nádvoří fontánu, která pravděpodobně pochází z konce sedmdesátých let 16. století. Provedení je daleko jednodušší než u Zpívající fontány. Podstavec kašny tvoří dva kamenné osmiúhelníky, do kterých je zasazen dřík. Ten nese nad sebou dvě mušlovité mísy. Na vrcholu je postava Neptuna¹⁴⁵ sochaře Jiřího Gialdiho.[39]¹⁴⁶

Jistá novodobá podobnost se Zpívající fontánou může být spatřována v díle Jana Kotěry v Hradci Králové. Fontána je umístěna před Muzeem východních Čech. Jedná se o secesní dílo a pochází z roku 1934, kdy byla instalována.¹⁴⁷ Tvoří ji masivní kamenný podstavec, který vyrůstá z čtverhranného bazénku. Podstavec je zakončen čtyřmi pozlacenými koulemi, na kterých je posazena bronzová fontána. Z velké mísy se zvedá bronzový odlitek dříku s vrcholnou mísou. Voda stéká z obou mís v tenkých pruzích a doplňuje ladnost secesního objektu.[40]

V Chebu¹⁴⁸ sice nenajdeme fontánu, která by byla vzhledem nebo materiálem podobná Zpívající fontáně, ale nalezneme zde kamennou kašnu, na jejímž vrcholu je dudáček v místním kroji. Dudáček má představovat žertovnou slovanskou postavu hrající na hudební nástroj. [41]¹⁴⁹

¹⁴⁵ Neptun je bůh moře.

¹⁴⁶ www.castles.cz/zamek-namest-nad-oslavou, vyhledáno 12. 8. 2014.

¹⁴⁷ <http://www.muzeumhk.cz/historie-stavby.html>, vyhledáno 12. 8. 2014.

¹⁴⁸ www.socharstvi.info/realizace/kasna-s-chebskym-dudakem. Vyhledáno 12. 8. 2014.

¹⁴⁹ Jistá novodobá podobnost se Zpívající fontánou může být spatřována v díle Jana Kotěry v Hradci Králové. Fontána je umístěna před Muzeem východních Čech. Jedná se o secesní dílo a pochází z roku 1934, kdy byla instalována.¹⁴⁹ Tvoří ji masivní kamenný podstavec, který vyrůstá z čtverhranného bazénku. Podstavec je zakončen čtyřmi pozlacenými koulemi, na kterých je posazena bronzová fontána. Z velké mísy se zvedá bronzový odlitek dříku s vrcholnou mísou. Voda stéká z obou mís v tenkých pruzích a doplňuje ladnost secesního objektu.[40]

5. Fontána Venuše s Amorem

Fontána je dnes umístěna ve Valdštejnské zahradě. Originál sousoší nalezneme v Obrazárně Pražského hradu.[

42] Na původním místě v zahradě paláce Kryštofa z Lobkovic, dnešním Šternberském paláci byla postavena roku 1600. Autorem je norimberský litec Benedikt Wurzelbauer. Objednavatelem byl hofmistr Kryštof z Lobkovic se svou ženou Alžbětou. Fontána tvoří dekorativní prvek v zahradě.

5.1. Historie

Kašnu si objednal roku 1599 nejvyšší hofmistr Kryštof z Lobkovic¹⁵⁰ se svou ženou Alžbětou¹⁵¹ u norimberského sochaře a kovolitce Benedikta¹⁵² Wuzelbauera. Fontánu chtěli pro zkrášlení zahrady svého hradčanského paláce¹⁵³, kde měl Kryštof Lobkovic sídlo. V zahradě byla posazena v červnu 1600. Od Lobkoviců získal kašnu pro svou zahradu pražského paláce v roce 1630 slavný válečník Albrecht Valdštejn.¹⁵⁴ V roce 1648, při posledním válčení třicetileté války,¹⁵⁵ odvezli švédští vojáci mnoho umění ze sbírek Rudolfa II. a také sousoší Venuše s Amorem, které se stalo součástí sbírek královny Kristýny. Dílo se vrátilo do Čech v roce 1889, bylo získáno v dražbě pro Uměleckoprůmyslové muzeum. Dnes je originál vystaven v Obrazárně Pražského hradu. Replika originálu, která vznikla v roce 1938 v souvislosti s výstavou Pražského baroka je umístěná ve Valdštejnské zahradě.[42]¹⁵⁶

¹⁵⁰ Pán Kryštof z Lobkovic se narodil roku 1549 a zemřel 25.května 1609.

¹⁵¹ Paní Alžběta byla Kryštofova druhá žena. Dcera Jana staršího z Lobkovic pána na Točnicku a Nové Bystřici.

¹⁵² Benedikt Wurzelbauer se narodil 25. září 1548 a zemřel 2. října 1620.

¹⁵³ Někdejší hradčanský palác je dnes palác Šternberský.

¹⁵⁴ CHYTIL 1902, 9.

¹⁵⁵ CHYTIL 1902, 13.

¹⁵⁶ EDERER/UXA 2004, 98.

5.2. Popis Fontány

Replika fontány je dnes situována ve Valdštejnské zahradě na Klárově. Je umístěná v zadní části zahrady poblíž saly terreny. Kolem fontány byly umístěny sochy, z nichž mnohé, i když v kopiích, neboť originály odvezli Švédové jako válečnou kořist, jsou v zahradě opět vystaveny. I tak soubor soch a plastik je jedinečným zážitkem pro každého návštěvníka a hmatatelným dokladem mistrovství dvorního sochaře císaře Rudolfa II. Adriaena de Vries.¹⁵⁷

Kašna má hranatou nádrž a z jejího středu se zvedá podstavec pro bronzovou fontánu. Bronzový dřík nese pánev, kterou podpírají krakorce s akantovým listím ve nich je zabudovaná mužská postava a ta svými pažemi podpírá mísu. Z velké mísy stoupá hranatý podstavec pro sochu, na němž je odlit erb rodu Lobkoviců.¹⁵⁸ Nad znakem je uveden rok 1630¹⁵⁹ a na dalších stranách je nápis:¹⁶⁰

ALBERTVS·D.G·DVX·MEGAPOL·PRINC VANDAL·FRIDL·ET·SAGA·¹⁶¹

Nápis nesoucí jméno autora Benedikta Wurzebauera nalezneme na vrchním podstavci na dolním pruhu na straně která je dnes obrácená k loggii. Tato spíše signatura není zcela viditelná, protože jí zakrývá mísa kašny.¹⁶²

Kašnu zakončuje na vrcholu sousoší Venuše¹⁶³ s Amorem¹⁶⁴ a delfínem. Postava Venuše stojí v kontrapostu a elegantně drží malého Amora stojícího na delfinovi, obě postavy se na sebe dívají a tím dotvářejí elegantní kompozici. [43][44]

¹⁵⁷ EDERER/UXA 2004, 99.

¹⁵⁸ CHYTIL 1902, 11.

¹⁵⁹ Rok 1630 přidal Albrechta z Valdštejna, není zcela jasné, z jakého důvodu byl přidán.

¹⁶⁰ CHYTIL 1902, 22.

¹⁶¹ Albrechta Václava Eusebiuse z Valdštejn vévoda magdeburský, kníže pomořanský, frýdlantský a zaháňský.

¹⁶² CHYTIL 1902, 20.

¹⁶³ Venuše je římská bohyně lásky a plodnosti a jejím synem je Amor.

¹⁶⁴ Amor je bůh lásky, říká se mu také Kupid nebo řecky Erós.

Na kašnu Venuše s Amorem od Benedikta Wurzelbauera navázal Adrian de Vries, svými sousošími pro Valdštejnskou zahradu. Jedná se o sousoší Venuše a Adónis, s kterým pokračuje v mytologických příbězích. Venuše je matkou Amora a ten se dostává i do příběhu Adónise a Venuši. Venuše našla v Adónisovi neodolatelné zalíbení, když se náhodně škrábla o Kupidův šíp. Adónis často lovil v lese a to se mu stalo osudným. Jednoho dne měl nehodu při lovu divokého prasete. Venuše náhodou prolétávala vzduchem na svém voze a uslyšela sténání umírajícího, snesla se dolů, aby mu pomohla, ale bylo příliš pozdě. Venuše se pak nahýbá nad umírajícím tělem svého miláčka. Ošetřuje ho a Kupid jí pomáhá.

5.3. Porovnání v Čechách

První návaznost na fontánu Venuše s Amorem najdeme v těsné blízkosti u sousoší Venuše s Adonidem, které vytvořil sochař Adrien de Vries. Je zcela logické, že chtěl navazovat na podobu Venuše od Benedikta Wurzelbauera. Převzal proporce z fontány a vytvořil sousoší, kterým neruší výraz zahrady.

Zajímavostí je, že se žádný autor neodvážil použít proporce Venuše pro jinou kašnu. Možná to bylo dáno i tematikou, která je mytologická a pro české prostředí trochu cizí.

6. Kašna v Opatské zahradě

V Opatské zahradě v komplexu Strahovského kláštera se nachází jedna z kašen areálu a souvisí nejspíše s výstavbou nového opatství v roce 1625, kdy došlo také k úpravě nové fontány. Zdrojem vody pro fontánu byl pramen, který byl objeven opatství. Písemné doklady z roku 1674 vypovídají o úpravách areálu, na nichž se podílel Giovanni Domenico Orsi: upravoval vstupní bránu, ve strahovských zahradách zřídil dvě poustevny, stavěl domky pro zahradníka a pro vinaře, zřídil sádky, bazén a v konventní zahradě fontánu.¹⁶⁵

6.1. Popis kašny

Kašna se nachází v zahradě, která je součástí Strahovského klášterního komplexu královské kanonie premonstrátů. Opatská zahrada se rozkládá původně na svahu pod klášterními budovami směrem k Vlašskému špitálu a ke staré osadě Obora. Bývaly tady vinice a ovocný sad.¹⁶⁶

Kašnu tvoří kulatý bazének, který je mírně pod úrovní terénu, v němž je hranolovitý sloup na kterém stojí tři putti¹⁶⁷ nesoucí profilovanou mísu z které teče voda do bazénku.[45]

6.2. Porovnání s kašnou v Čechách

Jistou podobnost nalezneme ve Vrbně pod Pradědem. Zdánlivě zapomenutý kraj, přesto v parku na náměstí sv. Michala se nachází empírová kašna.¹⁶⁸ Na sloupu stojí čtyři putti, kteří drží misku, z níž chrlí voda do výše. Na rozdíl od strahovské kašny jsou zde postavy chlapců více v pohybu.[46]

¹⁶⁵ EDERER/UXA 2004, 45, 67, 68.

¹⁶⁶ EDERER/UXA 2004, 67.

¹⁶⁷ Putto znamená v italštině název nahého dítěte, zobrazovaného zpravidla bez křídel. V novověku je putto obdobou antických amoretů a érotů.

¹⁶⁸ <http://www.turistika.cz/mista/vrbno-pod-pradedem-empirova-kasna>, vyhledáno 12. 8. 2014.

7. Vodní nádrže na dvorech domů

Nádrže, studny a pumpy v blízkosti Pražských domů byly nezbytné pro každodenní život. Proto se jejich počet s přibývajícím počtem obyvatel a nárůstem jejich potřeb zvyšoval. Stavěli se nové kašny z různých materiálů jako je dřevo nebo kámen. Nejčastěji se setkáme s kamennou obdélníkovou nádrží přizděnou ke stěně nebo do výklenku ve dvoře. Voda se dostávala do nádrží jednoduchým vodovodním systémem, který se postupně rozrůstal. Voda na konci cesty byla přivedena do trubice, ze které padala do nádrže.

7.1. Kašna s chrlíčem

Na Starém Městě v ulici Karlova 8 stál Pöttingský palác, jinak také Žlutý dům, dnes palác Unitaria. Vyrůstal postupně na starší středověké zástavbě ze 14. století. Barokní podoba domu vznikala před rokem 1726. Později došlo k přestavbě domu v letech 1929–31 podle plánů Františka Kavalíra.¹⁶⁹

Ve druhém postranním dvoře byla kašna, kterou je dnes možné vidět z Karlovy ulice. Sídlí zde černé divadlo Ta Fantastika. Kašna se dnes nachází v entréee divadla schovaná za malovanými paravány, které informují o přestaveních.¹⁷⁰

Nádrž je elipsového tvaru z jednoho kusu pískovce. Voda vytékala z prapodivně rozšklebené hlavy s velkýma očima a ušima.¹⁷¹ Má hustou srst a rukama si drží ústa, která jsou roztažená, neboť z nich chrlí vodu. Hlava možná představuje fantastickou postavu, která byla celá zarostlá hřívou.[47][48]

¹⁶⁹ EDERER/UXA 2004, 154,155.

¹⁷⁰ REACH 1900, 10. Při přestavbě ve třicátých letech 20. století byla kašna přesunuta do vestibulu. V souboru fotografií od Zikmunda Reacha je vidět, že studna ještě stojí na nádvoří a hlava chrlíče je zřetelně dosti poškozená.

¹⁷¹ EDERER/UXA 2004, 154,155.

7.2. Kašna v domě U zlatého prstenu

Dům U zlatého prstenu v Týnské ulici patří svou polohou k objektu prastarého Ungeltu, který byl již někdy od 10. století sídlem cizích kupců, hostů, kteří tady nacházeli útočiště pod ochranou českých panovníků. Název zlatý prsten je doložen již k roku 1427. Prsten podle pověsti ztratilo na rynku strašidlo, někdo z obyvatel domu ho našel a pověsil nad domovní vchod pro štěstí, neboť prsten, stejně jako jiné ozdoby s podobou uzavřeného kruhu, chrání obyvatele před zlými silami. Někdy kolem roku 1922 pořídil Zikmund Reach¹⁷² na dvoře domu snímek kašny. Bazén na vodu tvořila jednoduchá obdélníková kamenná nádoba, ale více zaujme plastika nad nádrží. Jde o dva putti v jakési trojúhelníkové kompozici. Poloobnažené a polobdíci postavičky vytváří dojem hrajících si dětí.¹⁷³ Kašna dnes již neexistuje. Zanikla při přestavbě domu ve 20. století. Není známo, kam byla nádrž či plastika přesunuta.[49]

7.3. Kašna se Supem

Kašna s plastikou supa se nachází ve dvoře dvou domů s vchodem z ulice Celené nebo druhým z Ovocného trhu. Dům U supa¹⁷⁴ z ulice Celetná 22 je původně gotický, později postupně přestavovaný až do barokně klasicistní podoby. Fasáda zdobená parapetními štuky je z roku 1804, kdy byl objekt upraven pro potřeby fabriky na bižuterii. Na římsce fasády je firemní nápis zlatníka Prokopa Gindla. V suterénu se zachovaly gotické sklepy a některé přízemní místnosti mají pozdně renesanční klenby. Dům patří od 2. poloviny 18. století Univerzitě Karlově. Roku 1861 zde byla zřízená tiskárna Mercy. V roce 1945 dům vyhořel a poté byl obnoven. Dnes je zde v přízemí restaurace U supa.¹⁷⁵

¹⁷² REACH 1900, 66.

¹⁷³ EDERER/UXA 2004, 178.

¹⁷⁴ Dům U Kindlů, U Kaplířů, U Kondlů, U supa a U zlatého supa.

¹⁷⁵ <http://www.kralovskacesta.cz/cs/prohlidka/objekty/u-kindlu-u-kapliru-u-kondlu-u-supu-u-zlateho-supu.html>, vyhledáno 20. 10. 2014.

Kašnu nalezneme na dvoře dvou domů, který jsou spojeny právě zmiňovaným dvorem. Ve větší blízkosti domu U supa je kašna, kterou můžete navštívit při pobytu v restauraci. Plastika supa hlídá nádrž na vodu, která je šestiboká. Sup stojí na čtyřbokém sloupu, pod drápy má koňskou lebku a vrhá na okolí přísný pohled s rozpaženými křídly. Socha je jen dekorativním prvkem a tudíž nemá trysku.[50]

7.4. Studna v domě U beránka

Dům U beránka¹⁷⁶ nebo U tří kalichů pochází z 15. století. V 16. století zde bydleli Berkové z Dubé a v 17. století Kaplířové ze Sulevic. Novostavba z roku 1942 stojí na místě středověké zástavby, která vznikala podél cesty z Vyšehradu na Pražský hrad. V 18. století zde byla bankovní administrativa, mincovna a později filiálka Rakouské privátní národní banky a pošty.¹⁷⁷

Na nádvoří je obdélná kamenná kašna s oblými rohy a s reliéfy čtyřúhelníků, které jsou vytesány na vnější stěně nádrže. V blízkosti domu směrem k Jalovcové ulici byla od roku 1408 studna, kterou byla kašna napájena.[51]¹⁷⁸

7.5. Nádrž ve dvoře na Novém Městě

Na Novém Městě na rohu ulic Navrátilova a Školská bývaly hospodářské budovy, novoměstský obecní dvůr a zahrady. Od založení Nového Města roku 1348 se usazovali v těchto místech řezníci.¹⁷⁹

Na východní straně dvora se nachází mohutná obdélná vodní nádrž s letopočtem 1614. Kašna patřila původně k domu umístěnému ve Školské ulici, kde sídlili řezníci. V novodobé historii zde bývala obecná chlapecká škola a po roce 1860 byly budovy přebudované. Dnes zde sídlí průmyslová škola.[52]¹⁸⁰

¹⁷⁶ Dům stojí na Starém Městě na rohu ulice Husova 11 a Řetězova 12.

¹⁷⁷ EDERER/UXA 2004, 151-152.

¹⁷⁸ EDERER/UXA 2004, 151-152.

¹⁷⁹ EDERER/UXA 2004, 121.

¹⁸⁰ EDERER/UXA 2004, 121.

Závěr

Pražské renesanční kašny, fontány či studny jsou méně nápadným doplněním architektury. Porovnáme-li je s předchozími gotickými kašnami, které zde stály jako inspirace a možnost na ně navazovat, jsou okázale jiné. První odlišností je pozice gotické kašny. Byly situovány ke gotickým stavbám, tak je tomu třeba v Kutné hoře. Zde se nachází velmi masivní studna s fiálami na vrcholu. Mnohem více zdobenou kašnu nalezneme v Norimberku. Je více propracovaná a tyčí se velmi vysoko, což není pro kašny v renesanci typické. To, co bychom na této kašně hledali, je voda, ale ta je spíše ukryta. Oproti tomu renesanční kašny jsou postavené tak, aby voda dodala fontáně krásu.

Odlehčení těžkého kamene přinesl i nový materiál jako je bronz u Zpívající fontány nebo u kašny ve Valdštejnské zahradě. Přesto se kámen stále využíval, byl dostupnější a jednodušší na zpracování. Velkou novinkou v renesanční době byly ikonografická témata ztvárněná na kašnách. Najednou se nepracovalo jen s postavami světců, patronů a vládařů, ale také s mytologickými postavami. Krásnou kombinaci přinesla Krocínova kašna. Byl na ní ztvárněn jak sv. Václav, sakrální postava, tak také mytologická postava Neptuna s dalšími postavami. Zato Zpívající fontána má výzdobu ve slovanské mytologii což je u nás ojedinělé. Velkou změnou bylo umístění fontán nejen na náměstích, ale i v zahradách paláců jako architektonický prvek.

Vrátíme-li se k renesančním vodním dílům, musíme vyjádřit lítost nad kašnami, které již z různých důvodů neexistují. Některá vodní díla zanikla, protože ztratila svůj význam. U jiných byl technický stav na velmi špatné úrovni. To je případ Krocínovy kašny, jejíž torzo je uchováno v Lapidáriu hlavního města Prahy. Takové štěstí neměla studna z domu U zlatého prstenu, o jejímž osudu není nic známo.

Některým stávajícím kašnám se věnuje velká pozornost, jiné stojí téměř zapomenuty ve dvorech domů. Zpívající fontána v Královské zahradě nebo studna na Malém náměstí v Praze jsou renesančními dominantami vodního stavitelského umění. Prahu zdobí nejen protékající Vltava, ale také všechny krásné a osvěžující kašny, fontány a studny, které nám čas zanechal.

Obrazová příloha

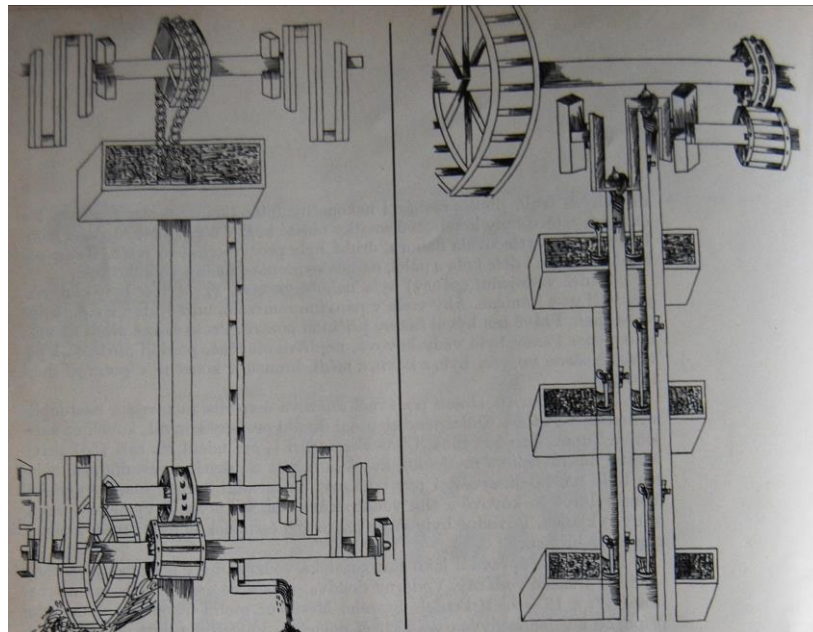
1. Autor Joris Hoefnagel zobrazil v horní části listu panoráma Pražského hradu a v dolní části město, jak se zjevilo z některého místa na Letné proti ohbí Vltavy

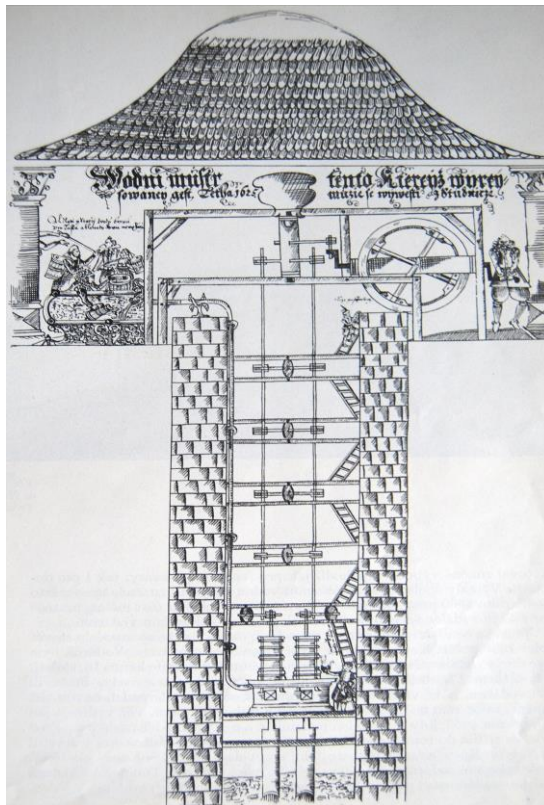
2. Věž Šitkovské vodárny u Mánesa

3. Potrubí z pálené hlíny vodovodu z Veleslavína na Pražský hrad, objeveno roku 1924

4. Řetězové a Pístové čerpadlo

5. Pístové čerpadlo na ruční pohon

6. Vodovodní síť na starém městě

7. Vodovodní řad na starém městě.

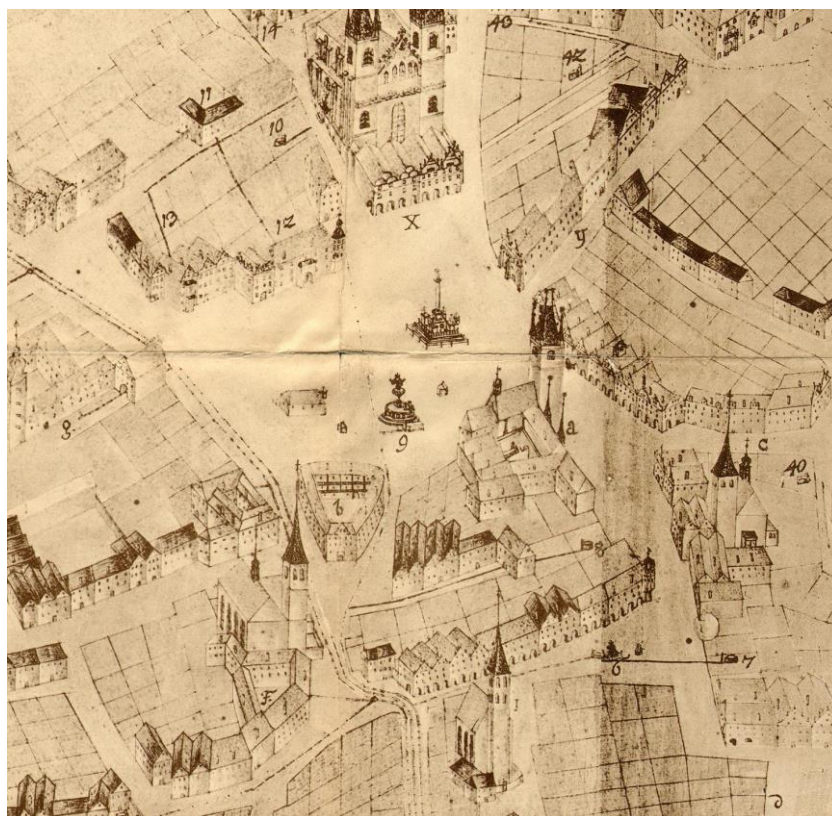
8. Věž staroměstské vodárny u Novotného lávky

9. Vrtání dřevěných trub v 18. století

10. Věž Petržalkovské vodárny

11. Staroměstské náměstí na plánu mlynáře Veselého

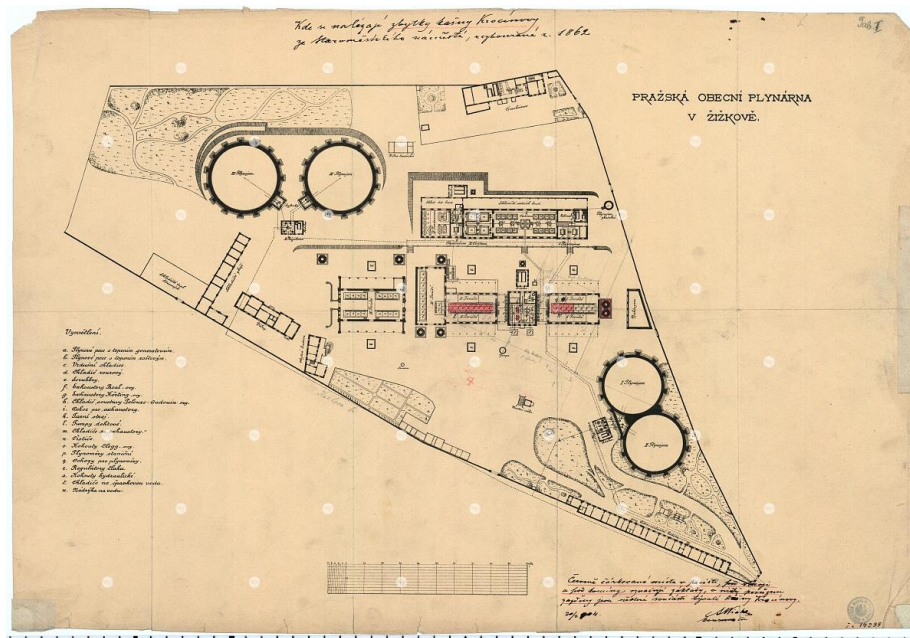
12. Krocínova kašna, roku 1841

13. Týnský chrám s Krocínovou kašnou Teinkirche mit dem alten Röhrkasten. V. Morstadt 1840. V popředí Krocínova kašna. Štafáž chodci, žena s putnou, trakařník, muž brousící pilu. Předloha rytiny pro Album von Prag, malerische Wanderungen, Praha, u K. Andréa

14. Staroměstská radnice s Krocánovou kašnou. 1856

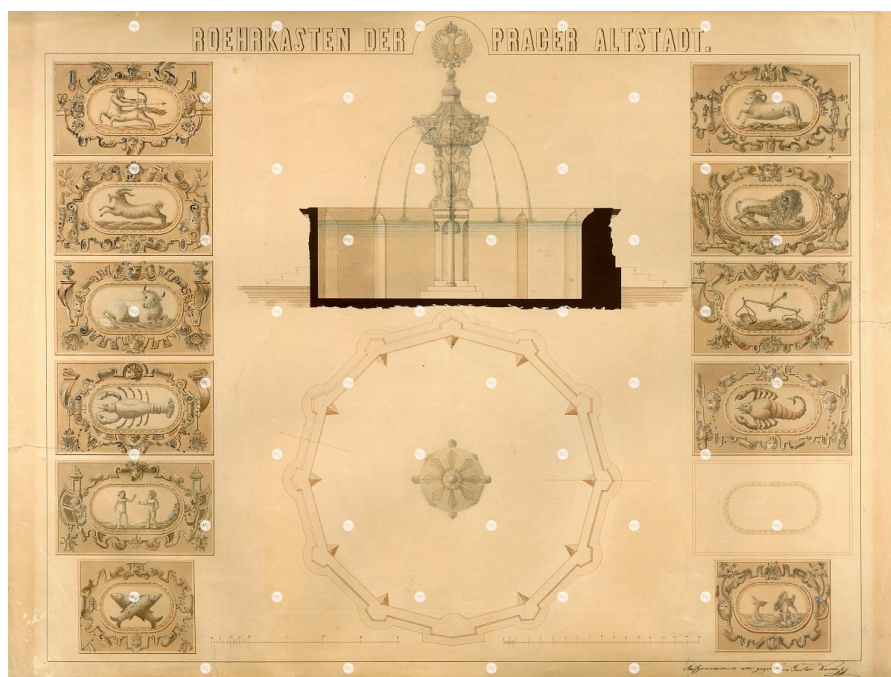
15. Plán Pražské obecní plynárny na Žižkově, s označenými místy, kde se nacházejí zbytky Kročínovy kašny, 80. léta 19. Století

16. Kročínova kašna model v Lapidáriu, fotografie 1900

17. Kandler: Krocanova kašna, fotografie 1900

18. Plán Krocínovy kašny, průřez a půdorys, kresba, při hor. okraji nápis Roehrkasten der Prager Altstadt, po stranách 11 kreslených a kolorovaných kartuší s boku kašny, dole vpr. připsáno perem Aufgenommen und gezeichnet von Gustav Kunz mp., 80. léta 19. st.

19. Krocínova Kašna Lapidárium Národního muzea

20. Krocínova Kašna Lapidárium Národního muzea

21. Krocínova Kašna Lapidárium Národního muzea

22. Fragment, hlava s poprsím královny, z podstavce Krocínovy kašny ze Staroměstského náměstí, odstraněné během 2. poloviny 19. století

23. Hlava z mramoru, úlomek z kašny Krocínovy: dívčí hlava s účesem bohatým, proplétaným ovocem, klasy atd., vzadu na účesu vytesáno 1596 LW, hlava Flory čili země z podstavce kašny, výš. hlavy od účesu ke zlomení – KOPIE

24. Krocínova Kašna Lapidárium Národního muzea

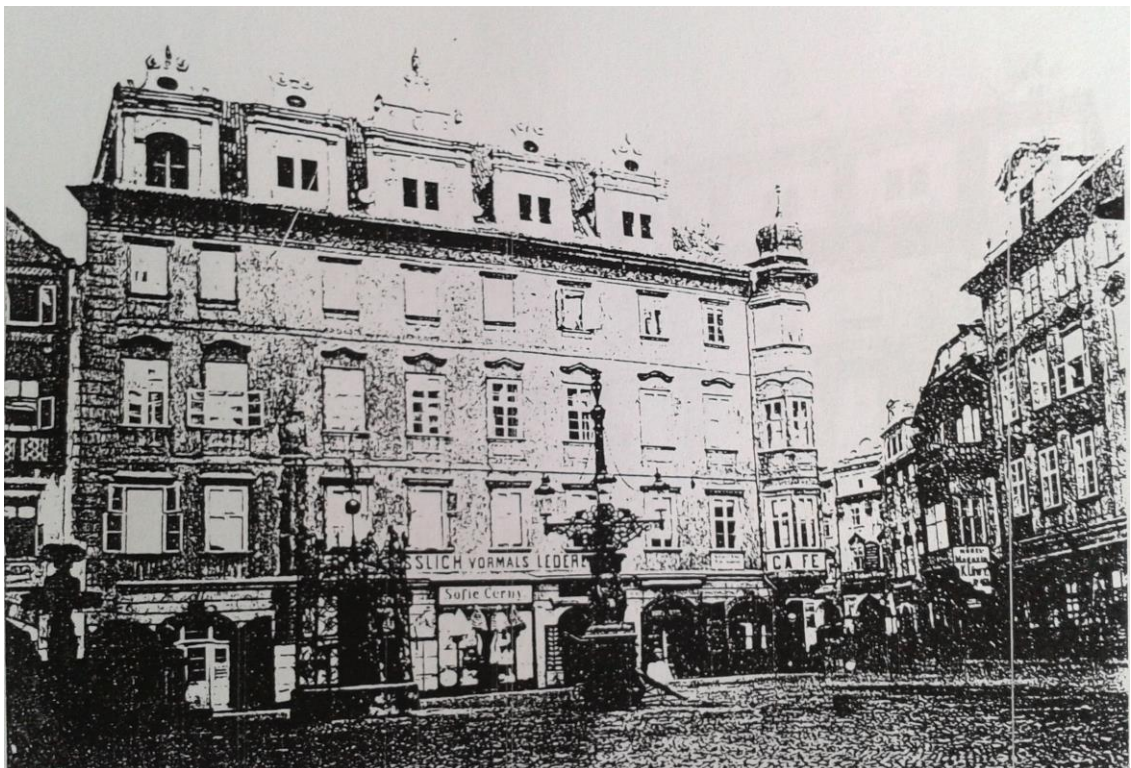
25. Kašna v Třeboni na náměstí, roku 1609

26. Kašna v Litoměřicích, postavená roku 1715

27. Filip a František Hegerové, Malé náměstí. 1793, mědiryt

28. Malé náměstí

29. Studna na Malém náměstí

30. Studna na Malém náměstí

31. Jindřichův Hradec zámek, kašna s mříží

32. Zámek Brtnice studna s mříží

33. Zámek Brtnice studna s mříž

Obr. 2. Bronzová fontána v královské zahradě v Praze.
Překresba Vavřince Klíčky v díle »Mathesis bohemicus«.

34. Zpívající fontána

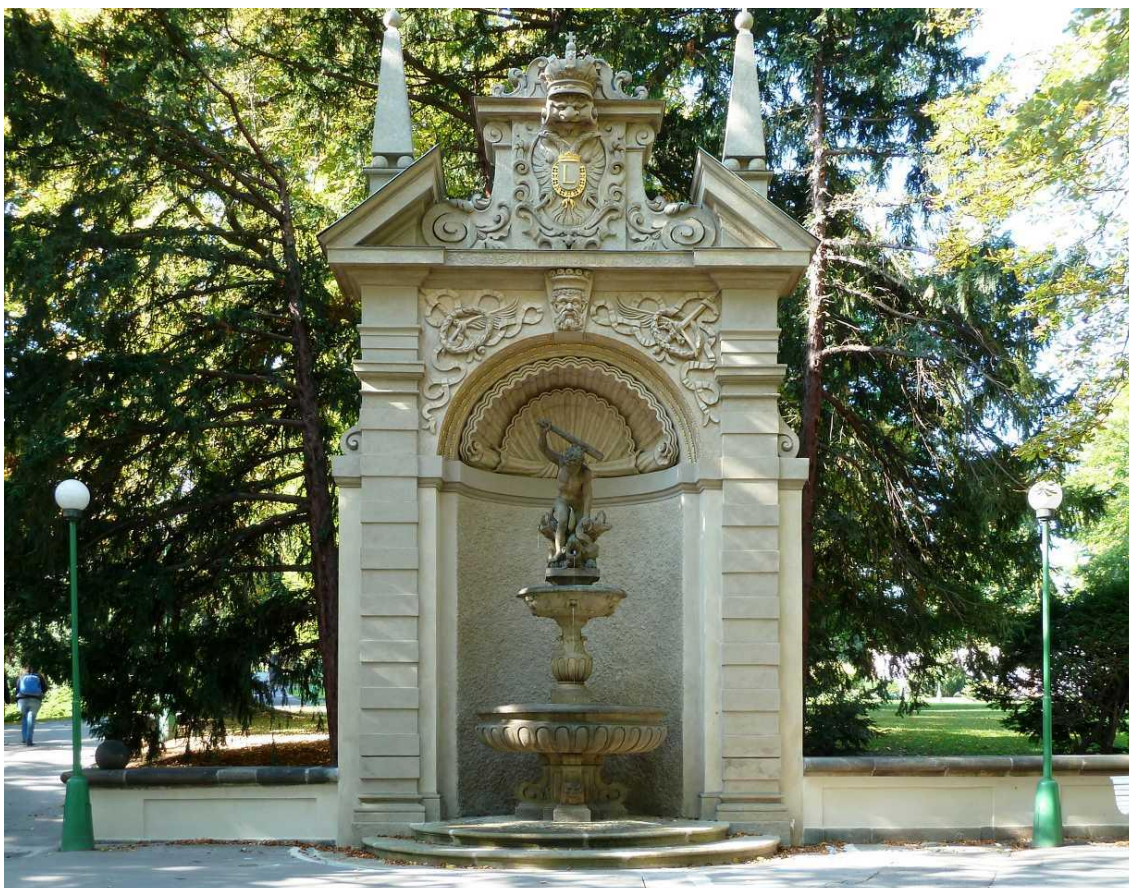
35. Zpívající fontána

36. Zpívající fontána, detail

37. Stavba Zpívající fontány v královské zahradě

38. Kašna od Jiřího Bendla v Královské zahradě z roku 1670

39. Fontána na nádvoří zámku Náměšť nad Oslavou

40. Fontána Jana Kotěry v Hradci Králové

41. Kašna s dudáčkem v Chebu

42. Kresba z Baerrova svazku. Venuše s Amorem ve Valdštejnské zahradě

43. Kašna ve Valdštejnské zahradě bez bronzové sochy Venuše s Amorem

44. Venuše s Amorem detail bronzové sochy

45. Opatská zahrada ve Strahovském klášteře

46. Kašna s putti ve Vrbně pod Pradědem

47. Kašna s chrličem, dům čp. 186/I, ulice Karlova 8

48. Kašna s chrličem, dům čp. 186/I, ulice Karlova 8, fotografie 1900

49. Zaniklá kašna v domě U zlatého prstenu, čp. 630/I, Týnská 6, fotografie 1900

50. Kašna s plastikou supa ve dvoře domu čp. 563/I, Celená ulice 22, Ovocný trh 9

51. Kašna ve dvoře domu u Beránka čp. 243úI, ulice Husova 11 a Řetězová 12

52. Kašna ve dvoře domu čp. 1442/II, ulice Navrátilova 15 a Školská 11

Seznam vyobrazení

1. Autor Joris Hoefnagel zobrazil v horní části listu panoráma Pražského hradu a v dolní části město, jak se zjevilo z některého místa na Letné proti ohbí Vltavy

FOTO:<http://prazskychytrak.cz/wp-content/uploads/1600.jpg>. Vyhledáno 16.11.2013

2. Věž Šitkovské vodárny u Mánesa

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 27. 4. 2014

3. Potrubí z pálené hlíby vodovodu z Veleslavína na Pražský hrad objeveno roku 1924

FOTO: BUCHTÍK 1973 — Jaroslav BUCHTÍK: Pražský vodovod, historie a současnost, výstavba a výhled. Praha 1973

4. Řetězové a Pístové čerpadlo

FOTO: BUCHTÍK 1973 — Jaroslav BUCHTÍK: Pražský vodovod, historie a současnost, výstavba a výhled. Praha 1973

5. Pístové čerpadlo na ruční pohon

FOTO: BUCHTÍK 1973 — Jaroslav BUCHTÍK: Pražský vodovod, historie a současnost, výstavba a výhled. Praha 1973

6. Vodovodní síť na starém městě

FOTO: BUCHTÍK 1973 — Jaroslav BUCHTÍK: Pražský vodovod, historie a současnost, výstavba a výhled. Praha 1973

7. Vodovodní síť na starém městě

FOTO: BUCHTÍK 1973 — Jaroslav BUCHTÍK: Pražský vodovod, historie a současnost, výstavba a výhled. Praha 1973

8. Věž staroměstské vodárny u Novotného lávky

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 27. 4. 2014

9. Vrtání dřevěných trub v 18. století

FOTO: BUCHTÍK 1973 — Jaroslav BUCHTÍK: Pražský vodovod, historie a současnost, výstavba a výhled. Praha 1973

10. Věž Petržilkovské vodárny

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 27. 4. 2014

11. Staroměstské náměstí na plánu mlynáře Veselého

FOTO: zdroj NPÚ, vyhledáno 3. 2. 2014

12. Krocanova kašna, roku 1841

FOTO: HLAVSA 1960 — Václav HLAVSA: Praha očima staletí. Praha 19652

13. Týnský chrám s Krocínovou kašnou: Teinkirche mit dem alten Röhrkasten. V. Morstadt 1840., kresba tužkou, pohled od radnice na jihovýchod. kout Staroměstského náměstí od č.p. 605-I až po č. 551-I včetně. V popředí Krocínova kašna. Štafáž chodci, žena s putnou, trakařík, muž brousící pilu. Předloha rytiny pro Album von Prag, malerische Wanderungen, Praha, u K. Andréa

FOTO: Zdroj z MMP H 36737

14. Staroměstská radnice s Krocínovou kašnou. 1856

FOTO: WIRTH / ŠTECH / VOJTÍŠEK 1946 — Zdeňek WIRTH / Václav V. ŠTECH / Václav VOJTÍŠEK: Zmizelá Praha (Staré a Nové Město a Podskalí). Praha 1946

15. Plán Pražské obecní plynárny na Žižkově, s označenými místy, kde se nacházejí zbytky Krocínovy kašny, 80. léta 19. století

FOTO: Zdroj z MMP H 14288

16. Krocanova kašna model v lapidáriu, fotografie 1900

FOTO: REACH 1900 — Zikmund REACH: Pražské kašny, fontány a studny. Praha 1900

17. Kandler: Krocanova kašna, fotografie 1900

FOTO: Zdroj NPÚ, Vyhledáno 3. 2. 2014

18. Plán Krocínovy kašny, průřez a půdorys, kresba, při hor. okraji nápis Roehrkasten der Prager Altstadt, po stranách 11 kreslených a kolorovaných kartuší s boku kašny, dole vpr. připsáno perem Aufgenommen und gezeich. von Gustav Kunz mp., 80. léta 19. století

FOTO: Zdroj z MMP H 40120

19. Krocínova Kašna Lapidárium Národního muzea

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 4. 3. 2014

20. Krocínova Kašna Lapidárium Národního muzea

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 4. 3. 2014

21. Krocínova Kašna Lapidárium Národního muzea

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 4. 3. 2014

22. Fragment, hlava s poprsím královny, z podstavce Krocínovy kašny ze Staroměstského náměstí, odstraněné během 2. poloviny 19. století

FOTO: MMP H 178353

23. Hlava z mramoru, úlomek z kašny Krocínovy: dívčí hlava s účesem bohatým, proplétaným ovocem, klasy atd., vzadu na účesu vytesáno 1596 LW, hlava Flory čili země z podstavce kašny, výš. hlavy od účesu ke zlomení - KOPIE

FOTO: čpk MMP H 7/2004

24. Krocínova Kašna Lapidárium Národního muzea

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 4. 3. 2014.

25. Kašna v Třeboni na náměstí z roku 1609

FOTO:<http://www.trebonsko.cz/fotky/trebon/namesti/img00003.jpg>. Vyhledáno 7.10.2014

26. Kašna v Litoměřicích postavená roku 1715

FOTO: <http://foto.mapy.cz/original?id=424803>. Vyhledáno 7. 10. 2014

27. Filip a František Hegerové, Malé náměstí. 1793, mědiryt

FOTO: HLAVSA 1962 — Václav HLAVSA: Praha očima staletí. Praha

28. Malé náměstí

FOTO: HERAIN 1923 — Karel HERAIN: Mřížová kašna na Malém náměstí v Praze. In: Výtvarné práce II.

29. Studna na Malém náměstí

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 27. 4. 2014

30. Studna na Malém náměstí

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 27. 4. 2014

31. Jindřichův Hradec zámek, kašna s mříží

FOTO: <http://www.visitjindrichuvhradec.cz/img/95b.jpg>. Vyhledáno 9.4.2014

32. Zámek Brtnice studna s mříží

FOTO:http://galerie.zjihlavy.cz/galerie/brtnicky-zamek-exkurze-2010/760/IMG_1864.JPG. Vyhledáno 9. 4. 2014

33. Zámek Brtnice studna s mříží

FOTO:http://www.moravska-galerie.cz/media/799236/IMG_1114_sl_450x300.jpg. Vyhledáno 9.4.2014

34. Zpívající fontána

FOTO: HERAIN 1905 — Jan HERAIN: Bronzová fontána v královské zahradě na hradě pražském. In: Ze staré Prahy II., 1 — 11

35. Zpívající fontána

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 27. 5. 2014

36. Zpívající fontána, detail

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 27. 5. 2014

37. Stavba Zpívající fontány v královské zahradě

FOTO: PROCHÁZKA 2002 — Viktor PROCHÁZKA: Zpívající fontána v Královské zahradě. In: Pražský Hrad 1/2002, 8 — 1.01

38. Kašna od Jiřího Bendla v Královské zahradě z roku 1670

FOTO: http://cz-prag.de/fotos/PIC_8830c97a239556.JPG. Vyhledáno 7. 10. 2014

39. Fontána na nádvoří zámku Náměšť nad Oslavou

FOTO: <http://kam-na.cz/fotky/namest-nad-oslavou-2.jpg>. Vyhledáno 7. 10. 2014

40. Fontána od Jana Kotěry v Hradci Králové

FOTO: http://2.bp.blogspot.com/-nGY4OSeQLY4/UfgGo5dZTwI/AAAAAAAAABtI/6h3dTUm_g_z4/s1600/Muzfon+05.jpg. Vyhledáno 7. 10. 2014

41. Kašna s dudáčkem v Chebu

FOTO: http://encyklopedie.cheb.cz/administrace/foto_objekty/108_3_1357849071_419675_max.jpg. Vyhledáno 7. 10. 2014

42. Kresba z Baerova svazku. Venuše s Amorem ve Valdštejnské zahradě

FOTO: CHYTL 1902 — Karel CHYTL: Der Prager Venusbrunnen von B. Wurzelbauer. Praha 1902

43. Kašna ve Valdštejnské zahradě bez bronzové sochy Venuše s Amorem.

FOTO: CHYTIL 1902 — Karel CHYTIL: Der Prager Venusbrunnen von B. Wurzelbauer. Praha 1902

44. Venuše s Amorem detail bronzové sochy.

FOTO: CHYTIL 1902 — Karel CHYTIL: Der Prager Venusbrunnen von B. Wurzelbauer. Praha 1902

45. Opatská zahrada ve Strahovském klášteře

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 27. 5. 2014

46. Kašna s putti ve Vrbně pod Pradědem.

FOTO:http://www.vrbensko-jeseniky.cz/data/Images/galleries/big/v1-kašna-2_135057554793_194.jpg. Vyhledáno 7. 10. 2014

47. Kašna s chrličem, dům čp. 186/I, ulice Karlova 8.

FOTO: LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 27. 5. 2014

Obrázek 48 — Kašna s chrličem, dům čp. 186/I, ulice Karlova 8, fotografie 1900.

FOTO: REACH 1922 — Zikmund REACH: Pražské kašny, fontány a studny. Praha 1900.

49. Zaniklá kašna v domě U zlatého prstenu, čp. 630/I, Týnská 6, fotografie 1900.

FOTO: REACH 1922 — Zikmund REACH: Pražské kašny, fontány a studny. Praha 1900.

50. Kašna s plastikou supa ve dvoře domu čp. 563/I, Celená ulice 22, Ovocný trh 9.

FOTO LINARTOVÁ KLÁRA, vytvořeno 20.3 2014

51. Kašna ve dvoře domu u Beránka čp. 243úI, ulice Husova 11 a Řetězová 12.

FOTO: EDERER / UXA 2004 — Antonín EDERER / Jan UXA: Pražské kašny a fontány. Praha 2004

52. Kašna ve dvoře domu čp. 1442/II, ulice Navrátilova 15 a Školská 11.

FOTO: EDERER 2009 — Antonín EDERER: Ulice a uličky Malé Strany a Hradčany.
Praha 2009

Seznam literatury

- BALEKA 2010 — Jan BALEKA: Výtvarné umění, výkladový slovník. Praha 2010
- BAŠEOVÁ 1991 — Olga BAŠEOVÁ: Pražské zahrady. Praha 1991
- BEČKOVÁ 1998 — Kateřina BEČKOVÁ: Zmizelá Praha, Nové Město. Praha 1998
- BEČKOVÁ 2012 — Kateřina BEČKOVÁ: Krocínova kašna 1862—2012 aneb jak snadné je ničit a nesnadné obnovovat. In. Sborník národního muzea v Praze. 2012
- Bible 2005 — Písmo svaté Starého a Nového zákona. Včetně deuterokanonických knih. Český ekumenický překlad. Praha 2005
- BLAŽÍČEK 1980 — Oldřich J. BLAŽÍČEK: Plastika v pražských historických zahradách. Praha 1980
- BŘEZINOVÁ / BUKOVSKÁ / DUBKOVÁ / RYBAŘÍK 1996 — Drahomíra BŘEZINOVÁ / Marcela BUKOVSKÁ / Irena DUBKOVÁ / Václav RYBAŘÍK: Praha kamenná. Praha 1996
- BŘEZINOVÁ 1986 — Drahomíra BŘEZINOVÁ: Pražské kamenné kašny a fontány. Praha 1986
- BUCHTÍK 1973 — Jaroslav BUCHTÍK: Pražský vodovod, historie a současnost, výstavba a výhled. Praha 1973
- BUREŠ / PAŘÍKOVÁ 1998 — Ivan BUREŠ / Marie PAŘÍKOVÁ: Publius Ovidius NASO. Proměny. Praha 1998
- CÍLEK / KOTRBA / MAJER 2008 — Václav CÍLEK / Milan KOTRBA / Martin MAJER: Podzemní Praha. Český Těšín 2008
- CUMMING 2007 — Robert CUMMING: Velký ilustrovaný průvodce umění. Praha 2007
- DENKSTEIN / DROBNÁ / KYBALOVÁ 1958 — Vladimír DENKSTEIN / Zorozlava DROBNÁ / Jana KYBALOVÁ: Lapidárium Národního musea. Praha 1958

EDERER / UXA 2004 — Antonín EDERER / Jan UXA: Pražské kašny a fontány. Praha 2004

EDERER 2002 — Antonín EDERER: Náměstí, trhy a plácky staré Prahy. Praha 2002

EDERER 2009 — Antonín EDERER: Ulice a uličky Malé Strany a Hradčany. Praha 2009

FROLÍK / SMETÁNKA 1997 — Jan FROLÍK / Zdeněk SMETÁNKA: Archeologie na Pražském hradě. Praha / Litomyšl 1997

FUČÍKOVÁ / BUKOVINSKÁ / MUCHKA 1991 — Eliška FUČÍKOVÁ / Beket BUKOVINSKÁ / Ivan MUCHKA: Umění na dvoře Rudolfa II. Praha 1991

FUČÍKOVÁ / HALATA / HALMANOVÁ / SCHEUFLER 2005 — Eliška FUČÍKOVÁ / Martin HALATA / Klára HALMANOVÁ / Pavel SCHEUFLER: Pražský hrad ve fotografii / 1856 — 1900. Praha 2005

GUTH 1915 — Karel GUTH: Krocínova kašna. In. Za starou Prahu, Věstník pro ochranu památek v Čechách, roč. VI., č. 1. 1915

HALL 2008 — James HALL: Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Praha / Litomyšl 2008

HARLAS 1932 — František X. HARLAS: Krocínova Kašna. In. Národní politika, 1932

HERAIN 1905 — Jan HERAIN: Bronzová fontána v královské zahradě na hradě pražském. In: Ze staré Prahy II., 1 — 11.

HERAIN 1923 — Karel HERAIN: Mřížová kašna na Malém náměstí v Praze. In: Výtvarné práce II., 271 — 281.

HEROUT 1978 — Jaroslav HEROUT: Slabikář návštěvníků památek. Brno 1978

HEROUT 1981 — Jaroslav HEROUT: Staletí kolem nás. Praha 1981

HERRMANN 1970 — Ignát HERRMANN: Ze staré Prahy. Praha 1970

HLAVSA 1962 — Václav HLAVSA: Praha očima staletí. Praha 1962

HLUŠIČKOVÁ 2003 — Hana HLUŠIČKOVÁ a kolektiv: Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. díl P-S. Praha 2003

HOJDA / POKORNÝ 1997 — Zdeněk HOJDA / Jiří POKORNÝ: Pomníky a zapomínky. Praha / Litomyšl 1997

HOLEC 1988 — František HOLEC: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku / Praha a okolí. Praha 1988

CHYTIL 1902 — Karel CHYTIL: Der Prager Venusbrunnen von B. Wurzelbauer. Praha 1902

CHYTIL 1920 — Karel Chytil: Umění a umělci na dvoře Rudolfa II. Praha 1920

IZAKOVIČ 1989 — Ivan IZAKOVIČ: Fontány. Bratislava 1989

JÁSEK / BENEŠ 2000 — Jaroslav JÁSEK / Jaroslav BENEŠ: Pražské vodní věže. Praha 2000

JÁSEK 1997 — Jaroslav JÁSEK: Klenot města, historický vývoj pražského vodárenství. Praha 1997

KOCH 2008 — Wilfried KOCH: Evropská architektura, encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost. Banská Bystrica 2008

KRČÁLOVÁ 1973 — Jarmila KRČÁLOVÁ: Kašny, fontány a vodní díla české a moravské renesance. Praha 1973

KREJČÍ 1979 — Milan KREJČÍ: Pražské sochy a pomníky. Praha 1979

LAŠŤOVKA 1997/1998a — Marek LAŠŤOVKA: Pražský uličník I. Encyklopedie názvů veřejných prostranství. Praha 1997/1998

LAŠŤOVKA 1997/1998b — Marek LAŠŤOVKA: Pražský uličník II. Encyklopedie názvů veřejných prostranství. Praha 1997/1998

LAŠŤOVKOVÁ 2001 — Barbora LAŠŤOVKOVÁ: Pražské usedlosti. Praha 2001

LEDVINKA / MRÁZ / VLNAS 2000 — Václav LEDVINKA / Bohumír MRÁZ / Vít VLNAS: Pražské paláce. Praha 2000

LUKAS 1965 — Jan LUKAS: Fontane di Roma. Praha 1965

MAŇÁSEK / KOTLÍK 1987 — Ivan MAŇÁSEK / Jiří T. KOTALÍK: Strahovská zahrada. In.: Portál XII. Č. 31. 26 – 27

MÍKA 1999 — Zdeněk MÍKA: Dějiny Prahy v datech. Praha 1999

MIKOVEC 1865 — Ferdinand Břetislav MIKOVEC: Starožitnosti a Památky země České. Díl 2. 1865

MRÁZ 2008 — Bohumír MRÁZ: Dějiny výtvarné kultury 2. Praha 2008

MUCHKA 2001 — Ivan Prokop MUCHKA: Architektura renesanční. Praha 2001

NĚMEČEK 1974 — František NĚMEČEK: Gaius Plinius Secundus. Naturalis historiae libri XXXVII. Praha 1974

NEUMANN 1978a — Jaromír NEUMANN: Itálie I. Praha 1978

NEUMANN 1978b — Jaromír NEUMANN: Itálie II. Praha 1978

OTOUPALÍK/VITRUVIUS 2001 — Alois OTOUPALÍK / Marcus VITRUVIUS POLLIO: Vitruvius, Deset knih o architektuře. Praha 2001

PACÁKOVÁ / HOŠŤÁLKOVÁ 2000 — Božena PACÁKOVÁ / HOŠŤÁLKOVÁ: Pražské zahrady a parky. Pardubice 2000

PETRÁŇ 1997 — Josef PETRÁŇ: Dějiny hmotné kultury II/2. Praha 1997

POCHE 1975 — Emanuel POCHE: Encyklopedie českého výtvarného umění. Praha 1975

POCHE 1985 — Emanuel POCHE: Prahou krok za krokem. Praha 1985

PROCHÁZKA 2002 — Viktor PROCHÁZKA: Zpívající fontána v Královské zahradě. In: Pražský Hrad 1/2002, 8 — 11.

- RUTH 1903/1904 — František RUTH: Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Praha 1903/1904
- RYBÁŘ 1989 — Ctibor RYBÁŘ: Co je co v Praze. Praha 1989
- SERRA 1994 — Vittorio SERRA: Celý Řím. Florencie 1994
- SCHEUFLER 1995 — Pavel SCHEUFLER: Stará Praha Františka Fridricha. Praha 1995
- SIXTA 1915 — Václav SIXTA: Kašna Krocínova. In. Národní politika, 1915
- SKÁCEL 1984 — Jan SKÁCEL: Odlévání do ztraceného vosku. Brno 1984
- STAŇKOVÁ / ŠTURSA / VODĚNA 1991 — Jaroslava STAŇKOVÁ / Jiří ŠTURZA / Svatopluk VODĚNA: Pražská architektura. Praha 1991
- STREIT 1958 — Jiří STREIT: Divy staré Prahy. Praha 1958
- TEIGE / HERAIN 1908 — Josef TEIGE / Jan HERAIN: Staroměstský rynek v Praze. Díl I. Praha 1908
- VANČURA 1976 — Jiří VANČURA: Hradčany, Pražský hrad. Praha 1976
- VILÍMKOVÁ / POKORNÝ 1985 — Milada VILÍMKOVÁ / Ota POKORNÝ: Plán Pražského hradu a část Hradčan z poloviny 18. století. Praha 1985
- VLČEK 1996 — Pavel VLČEK: Umělecké památky Prahy, Pražský hrad a Hradčany. Praha 1996
- WINTER 1991 — Zikmund WINTER: Zlatá doba měst českých. Praha 1991
- WIRTH / MERNOUT 1946 — Zdeněk WIRTH / Cyril MERNOUT: Zmizelá Praha 2, Malá Strana a Hradčany. Praha 1946
- WIRTH / ŠTECH / VOJTÍŠEK 1946 — Zdeněk WIRTH / Václav V. ŠTECH / Václav VOJTÍŠEK: Zmizelá Praha, Staré a Nové město a Podskalí. Praha 1946
- ZAMAROVSKÝ 1970 — Vojtěch ZAMAROVSKÝ: Bohové a hrdinové antických bájí. Praha 1970

